

IRANIN YDINASEPOLITIikka KENNETH WALTZIN NEOREALISTISEN TEORIAN AVULLA TARKASTELTUNA.

Petja Vatanen

Kandidaatintutkielma

Politiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2022

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
Tekijä Petja Vatanen	
Työn nimi Iranin ydinasepolitiikka Kenneth Waltzin neorealistisen teorian avulla tarkasteltuna	
Oppiaine Politiikka	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 37
Ohjaaja Kia Lindroos	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielmani on teoreettinen analyysi Iranin ydinohjelman kehityksistä vuoden 2022 syksyyn mennessä. Sen teoreettisena viitekehystenä toimii Kenneth N. Waltzin neorealistinen eli defensiivinen realistinen ydinaseteoriat. Tutkielmani määrittävänä tutkimuskysymyksenä pohdin, missä määrin Iranin ydinasepolitiikka vastaa Waltzin teorian normatiivista linjaa. Lisäksi pohdin ydinaseiden potentiaalista turvallisuutta tuovaa aspektia Iranille valtiona, muita vaihtoehtoja valtiollisen turvallisuuden luomiselle Iranin kontekstissa sekä erityisesti Yhdysvaltojen ideaalista ulkopoliittista linjasta suhteessa Iraniin rauhan maksimoimiseksi Lähi-idässä. Olen käsitellyt aihetta käymällä ensiksi läpi Waltzin teoriaa heijastaen sitä myös muihin realistisen ja neorealistisen koulukunnan teorioihin sekä painottamalla Waltzin pohdintaa ydinaseista. Sen jälkeen erittelin Iranin ydinohjelman viimeaikaisia kehityksiä ja sovelsin Waltzin teoriaa näihin kehityksiin.</p> <p>Tutkielmassani havaitsin Iranin ydinohjelman retorisen ja konkreettisen linjan olevan ristiriidassa, retorisen linjan ollen valmiimpi ydinaseista luopumiseen kuin Iranin teot osoittavat. Vaikka Iran kertoo haluavansa ydinaseettoman Lähi-idän, on se ilmeisen tarkoituksellisesti jättänyt itselleen mahdollisuuden ydinaseiden kehittämiseen tulevaisuudessa. Tämä ei Waltzin teorian puitteissa ole epänormaali tai edes huono asia, eikä Yhdysvaltojen tai muunkaan kansainvälisen yhteisön tulisi teorian mukaan siitä huolehtia. Tutkielman lopuksi kärjistin neljä potentiaalista suhtautumista ydinaseisiin, joista tulkit-sin kansainvälisissä sopimuksissa pysymisen ja silti ydinaseiden kehittämisen paitsi kenties Iranin valtiollisen turvallisuuden kannalta parhaaksi vaihtoehdoksi, myös jo Iranin lievässä muodossa noudattamaksi linjaksi. Vaikkei Iran ilmeisesti ole erityisen määrätietoisesti kehittämässä ydinasetta, niin kuin Waltzin teorian pohjalta voitaisiin olettaa, on sen toimissa kuitenkin havaittavissa Waltziin yhdistettävää defensiivistä realismia.</p>	
Asiasanat Iran, Lähi-itä, ydinaseet, ydinpelote, Kenneth Waltz, neorealismi, realismi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

Johdanto.....	1
1. Käsitteiden avaaminen.....	3
1.1 Proliferation ja deterrence	3
1.2 Ydinaseet ja perinteiset aseet	4
1.3 Teorioiden merkitys Waltzin ajattelussa	5
2. Waltzin neorealismi suhteessa muihin realistisiin ja neorealistisiin teorioihin.....	7
2.1 Mitä eroa on Waltzin neorealismilla klassiseen realismiin?.....	8
2.2 Mitä eroa on Waltzin neorealismilla Mearsheimerin neorealismiin?	10
3. Waltz ja ydinaseet	12
3.1 Yleiskatsaus ydinaseiden rooliin Waltzin teoriassa.....	12
3.2 Peloteteoria ja ydinpelote	14
3.3 Ydinaseiden leviäminen	16
4. Iranin ydinohjelman viimeaikaiset kehitykset.....	19
4.1 Ydinasesopimukset	20
4.2 Ydinohjelman jatkaminen	22
5. Waltzin teorian soveltaminen Iranin tapaukseen	25
5.1 Ydinaseistetun Iranin tai Lähi-idän uhka?.....	26
5.2 Ydinasesopimukset ja potentiaalinen ydinasehankinta.....	29
6. Pohdinta ja johtopäätökset.....	31
6.1 Millainen tulisi olla Yhdysvaltain suhde Iraniin?	32
6.2 Olisiko Iranin turvallisuudelle enemmän hyötyä sopimuksissa pysymisestä?	35
Lähteet:	38

Johdanto

Tehdessäni tätä kandidaatintutkielmaa ydinaseet ovat jälleen nousseet ajankohtaiseksi keskustelun aiheeksi Ukrainan sodan myötä. Erityisesti länsimaissa pohditaan, olisiko presidentti Vladimir Putin valmis käyttämään vaikeassa tilanteessa venäläistä ydinasearsenaalia. Samanaikaisesti Iran on päätynyt uutisotsikoihin naisten oikeuksien puoleisten mielenosoitusten ravistellessa maata. Useat mielenosoittajat ovat haavoittuneet tai jopa kuolleet näissä protesteissa, ja hallinnon eroa on vaadittu.

Kummatkin näistä aiheista ovat omalta osaltaan tärkeitä, mutten aio käsitellä niitä juurikaan tämän enempää. Sen sijaan tässä tutkielmassa kiinnitän huomioni nykyään kenties vähemmän näkyvään mutta edellisiä teemoja yhdistävään aiheeseen, Iranin valtion ydinasepolitiikkaan, sen turvallisuuspoliittisiin seuraamuksiin Lähi-Idässä ja mahdollisesti sen herättämiin todellisiin ja toivottuihin reaktioihin erityisesti muiden Lähi-idän valtioiden sekä paitsi globaalisti, myös Lähi-idässä vahvan Yhdysvaltain ulkopolitiikassa. Tarkastelen aihetta erityisesti Kenneth N. Waltzin rakenteellisen neorealismien koulukunnan näkökulmasta. Waltz itse ei enää ole elossa, mutta koen teorian olevan ajaton ja siksi viittaan Waltzin ajatuksiin preesensmuodossa läpi tutkielman.

Toisekseen vaikka Iranin ydinasepolitiikasta on kirjoitettu ennestään – myös Waltzin itsensä sekä muiden neorealistista koulukuntaa edustavien toimesta – koen, ettei viime vuosien kehityskulkua olla etenkin suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa käsitelty huomattavissa määrin neorealistiselta kannalta. Analyysin aiheena Iran onkin erinomainen juuri neorealismien ydinaseteorisoinnin arviointiin, sillä se on yksi niistä harvoista maista, joilla ydinaseita ei vielä tiedettävästi ole, mutta joka saattaisi sellaista olla lähitulevaisuudessa havittelemassa. Tässä tutkielmassa tavoitteenani onkin luoda suhteellisen

kattava läpivalaisu Iranin nykyisestä ydinasepolitiikasta ja sen potentiaalisesta suhteesta Waltzin neorealistiseen normatiiviseen ydinasepolitiikkaan. Tämä Waltzin suosittama politiikka sisältää erityisesti ydinpelotteen ja siihen linkittyvän ”kauhun tasapainon” (**balance of terror**) hyödyntämistä, kuten tulen läpi tutkielman osoittamaan.

Olen jaotellut tutkielman leipätekstin kuuteen eri osioon, joista kolme ensimmäistä käsittelevät lähinnä tutkielman viitekehyksenä toimivaa teoriaa ja kolme jälkimmäistä soveltavat sitä tapauskohtaisesti ja pohtivat tulosten implikaatioita. Ensimmäinen luku koostuu pienimuotoisesta käsiteanalyysistä, jonka tavoitteena on paitsi avata ydinasepolitiikan kirjallisuudessa käytettyä termistöä, myös selkeyttää muutaman keskeisen termin käännöksiä suhteessa niiden alkuperäiseen englanninkieliseen muotoon. Toisessa luvussa pyrin kartoittamaan, mitä neorealismi Waltzin muotoilemana on, miten se eroaa klassisesta realismista ja toisaalta muista neorealismien muodoista. Nostan verrokeiksi sekä realismin että neorealismien kohdalta keskeisen teoreetikon, johon verrattaessa Waltzin teorian piirteet selkeytyvät. Kolmannessa luvussa käsitelen Waltzin teorian ydinasepolitiikan ulottuvuuksia yleisellä tasolla, käsitellen muun muassa ydinasepelotteen toiminnan mekaniikkaa ja ydinaseiden leviämisen potentiaalista problematiikkaa.

Neljännessä luvussa käsitelen itse Irania, sen turvallisuuspoliittista kontekstia, ja sen ydinasepolitiikkaa. Tämä sisältää muun muassa Iranin väitetyn ja teoissa ilmenevän ydinaseita koskevan ulkopolitiikan sekä ydinpurkusopimukseen osallistumisen määrittämistä. Nostan myös esille pohdinnan siitä, missä määrin Iran nykyään kyseisten sopimusten ehtoja noudattaa. Viidennessä luvussa sovellan Waltzin neorealistisen teorian muotoilemia käsitteitä ja ideoita suoraan Iranin ydinasepolitiikan kysymyksiin. Tavoitteenani on vastata siihen, missä määrin Iranin ydinasepolitiikka vastaa Waltzin neorealistisen teorian normatiivisia aatteita, ja missä määrin se eroaa niistä. Kuudennessa ja samalla viimeisessä luvussa eli pohdintaluvussa tavoittelen laajempaa kuvaa siitä, mihin Iran sijoittuu kansainvälisen politiikan kentällä ja millainen merkitys neorealistisen ydinasepolitiikan noudattamisella olisi turvallisuuspoliittiselta kannalta Iranille itselleen sekä Lähi-idälle alueena tai kansainväliselle yhteisölle kokonaisuudessaan. Toisaalta pohdin myös, voisiko ydinaseiden sulkua ja purkusopimusten puitteissa pysyminen edesauttaa Iranin turvallisuutta enemmän, sekä miten Yhdysvaltain tulisi suhtautua Iraniin potentiaalisena ydinasevaltiona maksimoidakseen rauhan Lähi-idässä.

1. Käsitteiden avaaminen

Ennen Waltzin tutkimuksen avaamista lienee tarpeen käsitellä muutama käsitteellinen haaste. Englannin kielestä suomeen käännettäessä tietyt termit, kuten **proliferation** ja **deterrence**, eivät välttämättä avaudu sanan varsinaisessa merkityksessä. Toisekseen koen tarpeelliseksi määritellä ydinaseiden (**nuclear weapons**) ja perinteisten aseiden (**conventional weapons**) eroavaisuutta tutkimuskirjallisuudessa. Tämä luvun lopuksi avaan vielä hieman Kenneth Waltzin näkemystä siitä, mitä oikeastaan on poliittinen teoria ja mitä sen avulla on ja ei ole mahdollista saavuttaa. Näin alustan samalla tämän tutkielman toista lukua, jossa Waltzin – ja osin myös muiden ajattelijoiden – teorioita käsitellään tarkemmin.

1.1 Proliferation ja deterrence

Termejä **proliferation**, **proliferate** ja **non-proliferation** näkee usein tutkimuskirjallisuudessa, joka käsittelee ydinaseita ja ydinasepolitiikkaa. Käsite **proliferation** tarkoittaa suoraan käännettynä jonkin asian lisääntymistä tai leviämistä. Waltzin määrittelemänä se tarkoittaa nopeaa ja kontrolloimatonta leviämistä (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197). Ydinaseisiin suhteutettuna sillä voidaan tarkoittaa paitsi ydinaseiden leviämistä niitä aiemmin omistamattomille valtioille, myös ydinaseiden määrän numeerista kasvua jo ennestään niitä omistaneissa valtioissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Venäjällä. Toisin sanoen, **proliferation** voi tarkoittaa kahta konkreettisesti hyvin eri asiaa, joita on hankalaa käsitellä samalla sanalla suomen kielellä: ydinaseiden ”horisontaalista” leviämistä uusiin valtioihin, ja niiden määrän ”vertikaalista” lisääntymistä vanhoissa ydinasevaltioissa. Kenties saman käsitteellisen ongelman vuoksi Waltz käyttää toisinaan mieluummin sanaa **spread**, eli le-

viäminen, nimenomaan viitaten ydinaseiden leviämiseen uusiin valtioihin niiden määrän kasvun sijaan (Waltz 2013a, 3). Tämän tutkielman osalta **proliferaation** kuitenkin kääntyy, kontekstista riippuen, joko termiksi "leviäminen" horisontaalisen kasvun tai termiksi "lisääntyminen" vertikaalisen kasvun osalta. Leviämisen tai lisääntymisen ei tosin tarvitse olla yhtä nopeaa tai kontrolloimatonta kuin Waltz sen määritteli ollakseen tämän tutkielman osalta kelvollinen määritelmän suhteen.

Deterrence tai **deterrent** tarkoittaa pelotusvaikutusta tai pelotetta, kansainvälisen politiikan kontekstissa tyypillisesti suhteessa aseisiin. Se kääntyy siksi myös termiksi "asepelote", vaikka englanninkielinen termi ei aseita mainitsekaan. Asepelote pätee tyypillisesti lähinnä valtioiden tai vastaavien kansainvälisten entiteettien välillä, mutta sinänsä termissä ei mikään estä sitä toimimasta myös esimerkiksi valtion sisäisessäkin konfliktissa. Jatkuvaa pelkoa asepelote ei sinänsä vaadi tai välttämättä tuota, vaan sen ideana on pelottaa potentiaaliset hyökkääjät pois hyökkäysaikeistaan. Sana **deterrence** viittaa koko pelotevaikutukseen, kun taas **deterrent** on tyypillisesti jokin ase, jolla pelotetaan. Tämän tutkielman lähdemateriaali viittaa usein ydinaseiden luomaan pelotteeseen eli ydinpelotteeseen termillä **nuclear deterrent**. Vaikka sana "ydinpelote" ei myöskään mainitse aseita, on kyseessä silti nimenomaan ydinaseilla luotu "kauhun tasapaino", joka pohjautuu molemminpuoliseen tuhoon (**Mutually Assured Destruction, MAD**). Haluan tosin huomauttaa, että toisin kuin kenties arkikielessä olisi tyypillistä ajatella, pelotteella ei välttämättä ole negatiivista konnotaatiota turvallisuuspoliittisessa kontekstissa. Etenkin Waltzin ajattelussa se nähdään ikään kuin tarpeellisena pahana, joka luo rauhaa (tarkempi määritelmä Waltzin ydinpelotteen teoriasta löytyy luvusta 3).

1.2 Ydinaseet ja perinteiset aseet

Turvallisuuspoliittisessa tutkimuskirjallisuudessa myös usein eritellään perinteiset aseet (**conventional weapons**) ja ydinaseet (**nuclear weapons**). Tämä jaottelu viittaa vahvasti siihen ajatukseen, että ydinaseet eivät ole verrattavissa "normaaleihin" aseisiin tuhoisuutensa vuoksi. Tätä erottelua myös hyödynnetään muun muassa asepelotteisiin liittyvässä kirjallisuudessa.

Perinteiset aseet sisältävät hyvin monenlaisia aseita. Yhdistyneiden Kans-

kuntien (YK) määrittelyn mukaan se sisältää paitsi käsikäyttöisiä aseita, myös ammuksia, tykistöä, maamiinoja, lentokoneita, helikoptereita, panssarivaunuja ja -autoja, sekä sotilaita (UNRCPD 2022a). Perinteisiin aseisiin ei lueta joukkotuhoaseita (**Weapons of Mass Destruction, WMDs**), mukaan lukien radioaktiivisia-, kemikaalisia-, biologisia- ja ydinaseita (UNRCPD 2022b). Toisin kuin suurinta osaa perinteisistä aseista, joukkotuhoaseiden omistusta ja käyttöä on pyritty rajaamaan erilaisilla kansainvälisillä sopimuksilla. Myös tästä syystä ydinaseet ovat jatkuvasti kansainvälisessä keskustelussa keskeisessä asemassa.

Toisaalta ydinaseitakin on olemassa erilaisia. Ydinaseet saattavat perustua fission tai fuusioon, ja niitä on eri tyyliä ja kokoisia. Vaikkakin lentokoneista pudotettavista ydinpommeista ja laukaisualustoilta laukaistavista ydinohjuksista puhutaan paljon, sinänsä mikään ei estä ydinräjähdystä aiheuttavaa asetta kuljetettavan huomaamattomamminkin. Waltz esimerkiksi mainitsee mahdollisiksi kuljetustavoiksi muun muassa rekat ja rahtilaivat (Waltz 2013a, 21; Waltz 2013b, 104). Tyypillisesti nimenomaan ydinkärkiä sisältävät ohjukset ovat kuitenkin tutkimuskirjallisuuden käsittelemä asetyyppi. Tämän tutkielman osalta ydinaseet käsittävät kaikkia ydinmateriaalia käyttäviä aseita, käsittelemättä niiden kuljetustyyliä sen tarkemmin. Koska ydinpelote vaatii vain ydinaseen olemassaolon ja potentiaalisen kuljetus- ja räjäytysmahdollisuuden, ei tutkielman kannalta ole olennaista käsitellä tarkempia kuljetusmenetelmiä, jolleivät ne ole tutkimuskirjallisuuden argumenteille keskeisiä.

1.3 Teorioiden merkitys Waltzin ajattelussa

Tässä tutkimuksessa mainittuna teoriolla viitataan nimenomaan poliittista toimintaa ohjaavaan, normatiiviseen poliittiseen teoriaan. Kaikkein keskeisimpänä tälle tutkielmalle on Kenneth Waltzin muotoilema neorealismi, mutta muitakin teorioita sivutaan. Koska Waltzin teoriolla on huomattava merkitys tutkielmassa, on syytä myös avata hänen näkemystään teoriasta konseptina.

Waltzin mukaan teoria on ”keinotekoinen aatteellinen rakennelma”. Sen avulla valitaan ja tulkitaan faktoja. Nimenomaan faktojen ja teorian toisistaan erottaminen onkin tärkeää Waltzin näkemyksestä. (Waltz 1990, 22.) Myös tässä tutkielmassa haluan korostaa teorian ja faktojen eroa – vaikkakin teoria ohjaa toimintaa, sitä tuskin yhteiskunnal-

lisissa tieteissä voidaan objektiivisesti todistaa todeksi. Waltz myös huomauttaa, että maailma on teorioissa huomattavasti yksinkertaisempi kuin todellisessa elämässä (Waltz 1990, 27). Teoriat eivät välttämättä edes rakennu faktoille, vaan pikemminkin olettamuksille maailmasta. Nämä olettamukset luovat yksinkertaistetun luonteensa vuoksi pakostikin epäaidon kuvan maailmasta. (Waltz 1990, 27.) Kaiken tämän ohella on tarpeellista huomioda, että poliittiset teoriat eivät synny tyhjiössä, joten ne eivät lähtökohtaisestikaan voi olla täydellisen objektiivisia. Esimerkiksi Waltzin teoriat ovat syntyneet toisen maailmansodan jälkeisen kylmän sodan kontekstissa. Siitä huolimatta Waltz on tehnyt paljon työtä voidakseen soveltaa neorealistista teoriaansa myös myöhempään maailmankuvaan sopivaksi, ja hän uudisti ydinaseteoriaansa pohtivia artikkeleitaan säännöllisin väliajoin kuolemaansa asti.

Kansainvälisessä politiikassa on paljon muuttuvia tekijöitä, eikä kansainvälinen järjestelmä itsekään välttämättä pysy pitkiä aikavälejä samana. Tästä huolimatta teoriat eivät ole turhia tai edes välttämättä muita teorioita enemmän todellisuudesta poikkeavia vanhetessaan. Käsitteet ja käsitykset, samoin kuin kansainvälisen järjestelmän paino- ja voimasuhteet muuttuvat kuitenkin ajan myötä. Jo tästä syystä vanhempia kokonaisvaltaisia teorioita tulkittaessa on syytä huomioda kaiken muuttuvan, vaikka jotkin asiat pysyisivätkin melko samanlaisina. Tämä ei tosin tarkoita sitä, etteikö vanhoja teorioita voitaisi soveltaa yhä. Vaikka neorealismi ei voi vastata kaikkiin nykyajan haasteisiin edes tyydyttävissä määrin, on se teoreettisena lähtökohtana vakaalla pohjalla.

Vaikka teoria ei siis olekaan faktamainen "tosi", voi hyvän teorian avulla kuitenkin Waltzin mukaan pyrkiä selittämään ja ymmärtämään joitain asioita – ja samalla se jättää toiset asiat selittämättä. Jonkin tietyn järjestelmän toimintaa, nimenomaan teoreettisella eikä niinkään pragmaattisella tasolla, poliittisella teoriolla voidaan kuitenkin selittää. (Waltz 1990, 30–31.) Tämä on olennaista siinä mielessä, että vaikkakin Waltz näkee neorealistista ydinaseteoriaansa voitavan soveltaa myös normatiivisessa mielessä, tiedostaa hän selvästi sen jättävän joitakin asioita selittämättä. Moni kritiikki neorealistista teoriaa kohtaan kohdistuukin juuri niihin asioihin, joita teoria ei varsinaisesti selitä, mutta tätä Waltzin määritelmää mukaillen sen ei tarvitse välttämättä niin tehdä. Osittain tästä syystä tämän tutkielman parissa käsitellään Waltzin muotoileman neorealismien kritiikkiä melko vähän, vaikka sitä vuosien varrella onkin ehditty paljon kirjoittaa.

2. Waltzin neorealismi suhteessa muihin realistisiin ja neorealisiin teorioihin

Kenneth Waltz oli yksi rakenteellisen neorealismien keskeisistä ajattelijoista. Hänen kaavailmassaan teoriassa oli paljon samankaltaisuuksia klassisen realismin kanssa, mutta myös monia eroja. Tämän tutkielman yhteydessä klassinen tarkoittaa erityisesti poliittisen realismin teoriaa, joka nousi toisen maailmansodan jälkeen erityisen arvostettuun asemaan muun muassa E. H. Carrin ja Hans Morgenthauin toimesta. Kyseessä ei siis ole realismin ”alkuperäisten” klassisten oppiisien, kuten Niccolò Machiavellin, Thomas Hobbesin tai Jean-Jacques Rousseauin teoria, vaikkakin poliittinen realismi toki näiltä ajatteliijoilta on saanut viitteitä. Waltz ei myöskään ollut ainoa neorealismia muodostanut ajattelijakaan. Muun muassa John Mearsheimerin teoria nähdään yhtenä keskeisenä muotona neorealismista.

Tässä luvussa käsittelen Kenneth Waltzin neorealistista teoriaa ja sen suhdetta muihin realismin ja neorealismien teorioihin. Luku alkaa erittelemällä Waltzin neorealismia ja klassisen realismin – joka tässä tutkielmassa viittaa erityisesti Hans Morgenthauin näkemykseen realismista – eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Vaikka muitakin realistisen teorian ajattelijaita on lukuisia, koen Morgenthauin olevan melko selkeä esimerkki realismista suhteessa neorealismiin. Lisäksi Waltz itsekin on verrannut teoriaansa Morgenthauin muovaamaan klassiseen realismiin, minkä vuoksi Morgenthau on looginen verrokki. Toisessa alaluvussa käsittelen Waltzin teorian ja erityisesti John Mearsheimerin neorealistisen teorian eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Tavoitteenani on näin selkeyttää, mitä Waltzin neorealismi todella on ja toisaalta mitä se ei ole, sekä perustella hieman tarkemmin valintaani käyttää analyysini viitekehyksenä nimenomaan Waltzin neorealistista teoriaa.

2.1 Mitä eroa on Waltzin neorealismilla klassiseen realismiin?

Waltzin mukaan neorealismi eroaa Morgenthauin klassisesta realismista tavoitteiden ja keinojen kohdalla (Waltz 1988, 616). Lisäksi hän sanoo neorealismia tuottavan muutoksen kausaalisuhteissa, käsittelevän yksiköiden tasoa (**unit level**) eri tavalla ja tarjoavan erilaisen tulkinnan vallasta (**power**) (Waltz 1990, 32). Jokainen näistä eroavaisuuksista liittyy järjestelmän rakenteeseen, kuten seuraavaksi osoitan, minkä vuoksi Waltzin neorealistista teoriaa on useaan otteeseen kutsuttu myös rakenteelliseksi neorealismiksi.

Ensimmäinen eroavaisuus teorioiden välillä on kausaalisuhteissa. Siinä missä klassisessa realismissa maailma koostuu toistensa kanssa toimivista valtioista, neorealismissa on paitsi yksiköiden eli valtioiden tasolla tapahtuvia, myös rakenteellisia syitä ja seuraamuksia (Waltz 1990, 32–33). Waltzin neorealismi siis pyrkii laajentamaan näkökulmaa verrattuna klassiseen realismiin. Waltzin mukaan neorealismissa nähdään kansainvälinen politiikka klassisen realismin yksikkötason selitysten ja rakenteellisten vaikutteiden summana (Waltz 1990, 34).

Klassinen realismi näkee Waltzin mukaan syiden johtavan vain yhteen suuntaan, eli kansainvälisellä tasolla toimivilta valtioilta niiden toimintojen ja ratkaisujen tuloksiin (Waltz 1990, 33). Waltzin neorealistisessa teoriassa taas kuljetaan kahteen suuntaan, koska syitä löytyy myös kansainvälisen politiikan rakenteelliselta tasolta (Waltz 1990, 34). Toisin sanoen, neorealismissa valtiotason päätökset voivat olla syitä, jotka johtavat seurauksiin kuten klassisessa realismissakin, mutta valtiotason päätökset voivat myös olla seuraamuksia kansainvälisen tason syistä. Waltz mainitsee tämän olevan neorealismia vahvuus, sillä teoria pystyy näin selittämään paitsi jatkuvuutta, myös muutoksia järjestelmässä (Waltz 1990, 34).

Waltz on todennut, että Morgenthauin realismissa kansainvälisiä tuloksia pyritään selittämään siinä toimivien yksiköiden eli valtioiden toiminnalla ja interaktioilla induktiivisesti (Waltz 1990, 33). Induktiivisuus tässä kontekstissa tarkoittaa nimenomaan toimijoiden tuloksista tehdyistä yksittäisistä havainnoista suuremman teorian – tässä tapauksessa kansainvälisen järjestelmän teorian – yleistämistä. Neorealismi sen sijaan on deduktiivista (Waltz 1990, 33). Kansainvälisen järjestelmän pohjalta on siis Waltzin mukaan mahdollista johtaa yksittäisiin tapauksiin säännönmukaisuutta. Morgenthauin teoria-

kin kyllä pohtii maailman järjestelmää, mutta toteaa sen olevan rationaalisuudesta poikkeava ja oikeastaan vain statistisena todennäköisyytenä ennustettavissa (Morgenthau 1967, 211). Tästä syystä Waltz näkee, ettei klassinen realismi voisi selittää toisinaan ilmaantuvaa oletetun syyn ja havaitun seurauksen välistä säröä, kun taas neorealismi pystyy (Waltz 1990, 34).

Toinen perustavanlaatuinen ero neorealismissa klassiseen realismiin liittyy edellä mainittuihin keskenään toimiviin yksiköihin, eli valtioihin kansainvälisestä tasosta puhuttaessa. Sekä realistit että neorealistit Waltzin mukaan näkevät erilaisten valtioiden toimivan eri tavoin ja tuottavan erilaisia tuloksia. Neorealistit kuitenkin ottavat huomioon myös kansainvälisen järjestelmän, joka heidän mukaansa samaistaa sen sisäisiä valtioita ja niiden toiminnan tuloksia. Klassisessa realismissa nähdään siis valtioiden erojen johtuvan yksiköiden kokoonpanosta, kun taas neorealismissa eroja selitetään rakenteiden vaikutuksella toimintaan ja tuloksiin. (Waltz 1990, 36–37.)

Toisin sanoen, neorealismissa keskitytään kokonaisuuteen enemmän kuin realismissa, jossa keskitytään kokonaisuuden sisältämiin yksittäisiin tekijöihin. Waltz huomauttaa myös, että klassisessa realismissa korostetaan tyypillisesti ihmisen sisäistä vallanhimoa valtioiden käyttäytymisen syynä, kun taas neorealismi nostaa järjestelmän rakenteen vahvasti esiin (Waltz 1988, 617–618). Keskeisinä kysymyksinä neorealismissa yksiköiden itsensä sijaan on rakenteen ja yksiköiden erottelu sekä rakenteen vaikutukset yksiköihin (Waltz 1990, 37).

Kolmantena erona on havaittavissa erilainen tulkinta vallasta. Morgenthau nimittäin näkee, että politiikan tunnusomainen piirre on vallan tavoittelu (Morgenthau 1967, 209). Hän tosin huomauttaa, että vaikka valta onkin koettavissa ja arvioitavissa oleva laadullinen asia, ei sitä voi oikeastaan mitata määrällisesti. Sen sijaan valtaa luovia piirteitä on mahdollista määrällisesti arvioida. (Morgenthau 1967, 211.) Waltz puolestaan toteaa, ettei valta muutenkaan ole neorealismissa tavoite itsessään, sillä sitä voi olla liikaa tai liian vähän. Se on siis lähinnä keino, ja tavoitteena on ennemminkin turvallisuus (**security**). (Waltz 1988, 616.)

Sen sijaan, että ihmisen vallanhimo riittäisi syyksi sodalle, neorealismi etsii toista vaihtoehtoa. Konflikti Waltzin teorian näkemyksen mukaan saa alkunsa kansainvälisen järjestelmän anarkiasta, jossa valtioiden täytyy huolehtia omasta turvallisuudestaan

ja uhista omalle turvallisuudelleen (Waltz 1988, 619). Mitään tiettyjä sotia teoria ei suoraan selitä, mutta neorealistit näkevät sodan olevan normaalia ja anarkistisen järjestelmän vuoksi toistuvaa. Keskeisempää kuin yksittäiset sodat rakenteelliselle teorialle on kysymys siitä, miten järjestelmän muutokset vaikuttavat sodan yleisyyteen. Yksittäisetkin sodat voidaan tosin teorian valossa selittää tilanteeseen, tekijöihin ja valtioiden välisiin interaktioihin nojautuen. (Waltz 1988, 620.) Tämä korostaa sekä yksittäisten tekijöiden että rakenteen yhdistymistä Waltzin neorealismissa.

2.2 Mitä eroa on Waltzin neorealismilla Mearsheimerin neorealismiin?

Olen valinnut tässä tutkielmassa käsitellä nimenomaan Waltzin neorealismia muiden neorealismien teoreetikoiden ajattelun sijaan kolmesta keskeisestä syystä. Ensinnäkin Waltz on yksi keskeisimmistä neorealistisista ajattelijoina. Toisekseen Waltz on antanut hyvin selkeän näkemyksen siitä, millainen rooli ydinaseilla voisi ja kenties jopa tulisi olla paitsi maailmassa, myös Lähi-idässä. Kolmanneksi Waltzin teoria on ainakin suhteellisen koherentti varhaisten ja uusien kirjoitusten välillä. Tämä viimeinen seikka erottaa Waltzin muun muassa John Mearsheimeristä. Mearsheimerin kirjallisuus on nimittäin käynyt läpi vähintään kolme selkeää vaihetta, joista jokaisessa hänellä tuntuu olevan hieman erilainen käsitys ydinaseiden roolista kansainvälisessä politiikassa (Krieger & Roth 2007, 375). Huolimatta näistä syistä, myös Mearsheimerin ajattelu korostuu rakenteellisen neorealismien ydinaseteorisoinnissa. Tästä syystä käsitelen Waltzin ja Mearsheimerin teorioiden eroavaisuuksia nyt lyhyesti. Koska Mearsheimerin ajattelu on kehittynyt uudempien teosten myötä, vertaan Waltzin teoriaan nimenomaan ”uutta” Mearsheimerin neorealistista teoriaa, jota hän on muotoillut teoksessaan ”The Tragedy of Great Power Politics”.

Sekä Waltzin että Mearsheimerin neorealismissa valtioiden tavoitteena on turvallisuus. Zanyyl Krieger ja Ariel Ilaan Roth ovat esseessään argumentoineet Waltzin ja Mearsheimerin teorioiden suurimpana eroavaisuutena olevan nimenomaan se, millä tavoin valtiot pyrkivät saavuttamaan turvallisuutta. Waltz näkee turvallisuuden olevan saavutettavissa säilyttämällä **status quon** suhteessa toisiinsa. Sen sijaan Mearsheimerin teoriassa turvallisuus vaatii kilpailijoiden eliminoimista. Tämä tarkoittaa käytännössä globaalisti tai vähintäänkin alueelliseksi hegemoniaksi pyrkimistä. (Krieger & Roth 2007, 370.)

Tämän erottelun vuoksi Waltzin neorealismia kutsutaan myös defensiiviseksi realismiksi ja Mearsheimerin neorealismia offensiiviseksi realismiksi, joskaan he eivät toki ole ainoat näihin suuntauksiin kuuluvat neorealistiset ajattelijat. Jatkossa tässä tutkielmassa puhuttaessa defensiivisestä realismista viitataan Waltzin neorealismiin ja offensiivisellä realismilla viitataan Mearsheimerin neorealismiin.

Myös Glenn Snyder Mearsheimerin "The Tragedy Of Great Power Politics" -kirjaa arvioivassa esseessään on huomauttanut sekä Mearsheimerin että Waltzin olevan samaa mieltä erimielisyydestään: defensiivisessä realismissa valtioiden perimmäinen tavoite on säilyttää valta, offensiivisessä realismissa taas valtion tavoitteena on olla järjestelmässä hegemoninen (Snyder 2002, 152). Snyder tekeekin johtopäätöksen, että teorioiden erona on valtioiden sietämä turvallisuuden aste. Mearsheimerin teoriassa konfliktia enustetaan olevan enemmän, koska valtiot pyrkivät absoluuttiseen turvallisuuteen, kun taas Waltzin teoriassa valtiot ovat valmiimpia ottamaan riskejä ja pärjäävät vähemmälläkin turvallisuudella (Snyder 2002, 153). Krieger ja Roth ovat mielestäni olleet oikeassa argumentoidessaan kyseisen eron olevan harhaanjohtava, ja todellisen eron liittyvän ydinaseiden tuoman turvallisuuden asteeseen (Krieger & Roth 2007, 371). Kyse ei siis ole niinkään siitä, että defensiivisessä realismissa tyydyttäisiin vähempään turvallisuuteen ja siten ristiriitaan valtioiden perimmäisen tarkoituksen kanssa. Sen sijaan Waltz näkee ydinaseiden luovan turvallisuutta valtiolle siinä määrin, ettei sen tarvitse pyrkiä hegemoniksi. Offensiivinen realismi taas ei näe ydinaseiden tuovan turvaa riittävästi hegemoniseen asemaan verrattuna. Ydinaseiden omistaminen ei oikeastaan Mearsheimerin teoriassa edes tarkoita sodan välttämistä. Vaikka ydinaseita ei Mearsheimerin teorian mukaan välttämättä voida käyttää sodassa, offensiivisen realismin logiikan mukaan sotaa voitaisiin käydä ydinaseista huolimatta niitä käyttämättä (Krieger & Roth 2007, 378). Sen sijaan Waltzin teoriassa sotaa vältetään ydinaseistetussa maailmassa sekä ydinaseilla käytynä että ilman niitä, kuten seuraavassa luvussa tulen osoittamaan.

3. Waltz ja ydinaseet

Tässä luvussa keskityn Waltzin neorealismien ydinaseita koskevaan pohdintaan. Pyrin aluksi pohjustamaan ydinaseiden käyttöä ja erityisesti ydinpelotetta yleisellä tasolla. Painopiste on Waltzin argumenteissa, mutta käsittely itsessään on melko pintapuolista. Koen perusasioiden käsittelyn kuitenkin tarpeellisena toisen alaluvun kannalta. Siinä käsittelen tarkemmin ydinpelotetta ja peloteteoriaa. Tämä alaluku selittää tarkalleen sen, mihin pelote perustuu ja miksi se Waltzin ajattelun mukaan toimii rauhan takeena. Kolmannessa alaluvussa pohditaan ydinaseiden leviämistä, erityisesti koskien kansainvälisen politiikan kannalta heikompia tai pienempiä valtioita. Tämä kolmas alaluku selittää paitsi sen, miksi ydinaseiden leviämistä ei Waltzin mukaan voida oikeastaan estää, myös sen, miksi leviäminen ei sinänsä ole huolestuttava asia. Luvulla kokonaisuudessaan alustan Waltzin teorian ydinasepolitiikkaa, tavoitellen koherenttia teoreettista viitekehystä, jonka puitteissa voin analysoida Irania tapauskohtaisena esimerkkinä.

3.1 Yleiskatsaus ydinaseiden rooliin Waltzin teoriassa

Waltzin mukaan suurimpia toisen maailmansodan jälkeisiä muutoksia olivat paitsi kansainvälisen järjestelmän muuttuminen moninapaisesta kaksinapaiseen ja jälleen moninapaiseen, myös ydinaseiden kehittäminen (Waltz 2013a, 4). Hän näkee kylmän sodan aikaisen rauhan johtuneen osittain kaksinapaisesta kansainvälisestä järjestelmästä, mutta toinen merkittävä tekijä rauhan puolesta hänen ajattelussaan on nimenomaan ydinaseet (Waltz 1988, 624). Rauhan mahdollisuus nousee, mikäli valtiot saavuttavat tärkeimmät tavoitteensa ilman voimankäyttöä, sekä mikäli sodankäynti nähdään kalliimpana kuin

siitä saatava hyöty (Waltz 2013a, 5). Ydinaseilla sodan kallis hinta taataan varmemmin kuin millään muulla keinolla.

Realistisessa teoriassa ja sittemmin myös neorealistisessa teoriassa on tyypillisesti kiinnitetty huomiota aseelliseen teknologiaan, ja ydinaseet ovat kenties tämän teknologisen kehityksen mullistavin tekijä. Muutenkin kehittyneet aseet ja niiden tuhoisuus pohdituttavat sotaa harkitsevia valtioita, mutta ydinaseet vähentävät sodan houkuttelevuutta yhä enemmän. Tämä asepelote (**deterrence**) on Waltzin mukaan helppo saavuttaa ydinaseilla, tehden potentiaalisesta hyökkäyksestä liian tuhoisan hyökkääjälle itselleen. Ydinaseet ovat "absoluuttisia" aseita, joten mikäli niiden torjunnasta ei voi olla täydellistä varmuutta, ei ole väliä sillä, kuinka paljon niitä jollakin tietyllä valtiolla on. Ei tosin pidä sekoittaa asepelotetta puolustukseen (**defence**) – siinä, missä puolustus saattaa estää hyökkäystä tekemällä siitä hyvin vaikean, pelote pyrkii ennaltaehkäisemään hyökkäystä takaamalla siitä seuraavan rangaistuksen, joka tuottaa hyökkääjälle liikaa haittaa suhteessa hyökkäyksen hyötyihin. Varsinaista puolustusta sodan alkamisen jälkeen asepelote ei kuitenkaan tuo. (Waltz 2013a, 5.)

Tilanteessa, jossa ydinaseet havaittaisiin selvästi tehokkaammaksi aseeksi hyökkääjän käsissä kuin pelotteena, Waltz toteaa ydinaseiden olevan haitaksi (Waltz 2013a, 6). Waltzin rakenteellisen neorealismien puitteissa ydinaseet ovat kuitenkin ensisijaisesti pelotteena toimiva ase, minkä vuoksi ne edistävät rauhaa. Tämä perustuu Waltzin ajattelussa moneen asiaan, joista tosin jokainen liittyy ydinasepelotteeseen: tuhoisan vastaiskun pelkoon, sodankäynnin korkeaan hintaan ydinaseistetussa maailmassa, territorion vähentyneeseen merkitykseen ydinasepelotteeseen pohjautuvan puolustuksen kannalta, puolustajan hyökkääjää korkeampaan valmiuteen käyttää peloteaseitaan, sekä ydinasevaltioiden välisen laskelmoinnin helppouteen (Waltz 2013a, 6–8). Laskelmoinnin helppous tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että on helppo ymmärtää ydinaseiden voivan aiheuttaa kaikille sodan osapuolille potentiaalisesti rajatonta tuhoa. Vaikkakin tähän laskelmointiin jää selvää epävarmuutta, Waltz argumentoi hyökkäyksen olevan eksistentiaalisella tasolla liian vaarallista, että riski haluttaisiin ottaa. (Waltz 2013a, 8.)

3.2 Peloteteoria ja ydinpelote

Waltz ei oikeastaan pidä termistä ”asepeloteteoria” (**deterrence theory, rational deterrence theory**), vaan näkee pelotteen ylipäänsä olevan vain osa rakenteellista teoriaa. Tosin, asepelote – kuten nimikin viittaa – pohjautuu pelkoon, ja pelkoa tuottavat parhaiten ydinaseet. (Waltz 2013b, 110.) Asepelote, edes ydinaseilla varustettuna, ei toki poista sodan mahdollisuutta täysin, kuten Waltz itsekin toteaa. Se kuitenkin vähentää sitä huomattavasti. Sodan todennäköisyyden jopa lähennellessä nollaa on sota erityisesti köyhien ja heikkojen valtioiden taakkana, poistaen sodan kansainvälisen politiikan keskukselta. (Waltz 1988, 624–627.) Ydinasepelote toimii nimittäin lähinnä keskeisten, ei perifeeristen intressien suojelussa (Waltz 2013a, 16). Toisin sanoen, mikäli jokin suhteellisen kaukainen kiistelty raja-alue on sodan syynä, ei ydinaseiden olemassaolo Waltzin ajattelussa estä konfliktia. Suurta, ydinasevaltion itsensä olemassaoloa uhkaavaa sotaa ydinaseet kuitenkin estävät. Koska ydinpelote toimii vain keskeisten intressien suhteen, Waltz kokee tarpeelliseksi pelotetta hyödyntäville valtioille tehdä potentiaaliselle hyökkääjälle selväksi, että kyseessä oleva intressi on keskeinen (Waltz 2013a, 26). Vaikkakin periaatteessa mitä tahansa voidaan argumentoida ”keskeiseksi”, tämä ei varsinaisesti ole turvallisuuden kannalta ongelma. Niin kauan, kuin ydinaseet ovat osana yhtälöä, on asiasta sopuun pääseminen kummankin osapuolen etu (Waltz 2013a, 26).

Toisaalta pelote vaatii Waltzin mukaan myös sitä, että sen suojaama alue on poliittisesti vakaa. Mikäli painetta valtiota kohtaan ei tule pelkästään valtion ulkopuolelta, vaan myös sen sisältä, saattaa potentiaalinen hyökkääjä pyrkiä tukemaan sisäistä vastarintaa, jota vastaan ei ole yhtä yksinkertaista käyttää ydinasetta. Toisaalta valtion sisäisen vastarinnan tukeminen liian avoimesti on riski itsessään, kuten Waltz itsekin huomauttaa. (Waltz 2013a, 26.) Se saattaisi siis houkuttaa ydinasearsenaalin käyttämiseen epävakauden lietsojaa kohtaan. Vaikka tällaista ydinaseen käyttöä itse ydinasevaltio ei välttämättä kokisi hyökkääväksi, mikäli se tekisi ensimmäisen virallisen liikkeen toista valtiota vastaan, olisi se väistämättä hyökkääjä kansainvälisen yhteisön silmissä. Ydinaseen käyttö myös ydinaseettomia valtioita vastaan olisi riskialtista, sillä se nostaa ydinasevaltion itsensä potentiaalisia tappioita suunnattomasti (Waltz 2013a, 17). Myös puolustussodan aikainen ydinaseen käyttäminen hyökkääjää vastaan on siis Waltzin teorian mukaan riskialtista.

Ydinaseen käyttäminen puolustautumiseen voitaisiin tuomita hätävarjelun liioitteluksi kansainvälisellä tasolla.

Mitä tulee epävakauden lietsomiseen, Waltz ei varsinaisesti näe valtion sisäistä sotaa ”suurena sotana”. Hän argumentoi, että ydinaseen käyttö sisällissodassa, niin epätodennäköistä kuin olisikin, ei olisi kansainvälisen yhteisön kannalta vaarallista, eikä myöskään todennäköisesti johtaisi ydinaseiden käytön lisääntymiseen kansainvälisesti. (Waltz 2013a, 11.) Hän myös toteaa, että vaikka jokin suhteellisen heikko valtio käyttäisi ydinasetta, se tuskin silti johtaisi ydinaseiden käyttöön muualla (Waltz 2013a, 17). Niinpä on argumentoitavissa, että mikäli poliittinen epävakaus johtaisi sisällissotaan, tässä sisällissodassa olisi mahdollista käyttää ydinasetta. Samalla on kuitenkin kyseenalaistettava, onko sodan voitto ydinaseen aiheuttaman tuhon arvoinen. Erityisen haastava tilanteesta tulisi, mikäli useammalla eri osapuolella olisi ydinaseita hallussaan. Tällöin toki jonkinasteinen ydinpelote saattaisi jälleen astua voimaan, koska on vaikeaa arvioida, miten pitkälle ydinaseiden käyttö voisi pahimmassa tapauksessa mennä.

Nimenomaan epävarmuus onkin Waltzin ajattelussa toistuva ydinasepolitiikan keskeinen piirre. Paitsi hyökkäävässä käytössä, myös niiltä puolustautumisesta on hyvin suuria epävarmuuksia. Hyökkäävässä käytössä, kuten edellä mainittu, on vaarana kansainvälisen yhteisön tai vain lähialueenkin valtioiden väliintulo ydinaseen käyttäjää vastaan. Tämän lisäksi ydinaseet lisäävät perinteisen sodankäynnin monimutkaisuutta huomattavasti, sillä kukaan ei oikeastaan varmasti tiedä, mitä tapahtuu muutaman ydinaseen räjähdettyä (Waltz 2013b, 98).

Ydinaseilta puolustautuva taho ei myöskään voi olla varma, että sen ydinaseita torjuva järjestelmä onnistuu torjumaan jokaisen ydinaseen täydellisesti. Waltz huomauttaa, että järjestelmän täytyisi olla äärimmäisen monimutkainen ja toimia lähes sadan prosentin varmuudella ensimmäisellä kokeilukerralla torjuakseen hyökkäyksen luotettavasti (Waltz 2013b, 103). Yksi tai kaksikin onnistunutta ydinräjähdystä tekisi sodasta huomattavan paljon tuhoisamman, kuin mihin ydinaseilta puolustautuva osapuoli olisi realistisesti valmis. Mikäli valtiolla on edes pieni määrä piilotettuja ydinaseita, jotka se voi toimittaa vastustajan keskeiselle territoriolle huolimatta omasta kunnostaan, sillä on vastaiskuvoima (**second-strike force**) (Waltz 2013b, 99). Keskeistä on huomata edellisen lauseen potentiaalimuoto. Vastaiskuvoiman pelote-efektin kannalta ei ole tarpeen olla täyttä

varmuutta, että ydinase saadaan toimitettua. Riittää, että siihen on suhteellisen suuri todennäköisyys, ja että myös vastakkainen osapuoli tiedostaa asian.

Ydinpelote muodostuu näistä nimenomaisista epävarmuuksista. Koska kukaan ei voi olla varma, että suuren mittaluokan hyökkäys perinteisin asevoimin ei eskaloitu ydinaseiden käyttöön, perinteisiä sotia ei synny yhtä helposti (Waltz 2013b, 100). Sama logiikka pätee ydinsotaan, ottaen huomioon myös edellä mainitut ydinasehyökkäyksen ja ydinaseilta puolustautumisen epävarmuudet. Lisäksi ydinarsenaalin vahinkolaukauksia tai aseiden käytön yrittämistä anonyymisti tapahtuu vähemmän juuri epävarmuuden aiheuttaman pelon vuoksi – kukaan ei voi olla varma, pysyykö aseensa käyttänyt valtio tunnistamattomana, ja millainen rangaistus aseensa käyttämisestä voi tunnistuksen kautta seurata (Waltz 2013b, 100). Samalla ydinaseita ja ydinpelotetta leimaa tietynlainen varmuus. Tämä varmuus on varmuutta siitä, että mikäli ydinase räjähtää, se aiheuttaa silmitöntä tuhoa. Kuten Waltz asian ilmaisee, ”vain idiootti ei ymmärtäisi niiden tuhovoimaa” (Waltz 2013b, 89). Tällainen varmuus on tärkeä osa pelotetta siitä syystä, että se tasapainottaa edellä mainittua epävarmuutta. Mikäli valtio ei voi olla täysin varma siitä, ettei yksikään ydinase pysty kostamaan potentiaalista hyökkäystä, se ei voi ottaa epävarmaa riskiä. Riski olisi nimittäin äärimmäisen suuri ottaen huomioon varmuuden siitä, että puolustuksen läpi pääsevät ydinaseet toisivat huomattavasti suurempaa tuhoa kuin mihin hyökkääjä on valmis.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen Waltz uskoo, että ydinaseita voi käyttää vain ja ainoastaan ydinasepelotteena (Waltz 2013b, 89). Epävarmuus ydinsodan ottamasta suunnasta ja varmuus sen potentiaalisesta tuhoisuudesta ovat vahvoja syitä jättää käyttämättä ydinaseita muussa tapauksessa kuin kostona (Waltz 2013b, 98). Ydinaseet pakottavat paitsi niiden omistajien vastustajat, myös omistajat itsensä varovaisuuteen (Waltz 2013a, 12–13).

3.3 Ydinaseiden leviäminen

Vaikka ydinaseet nähtäisiin Waltzin teoriaa vastoin enemmän vaaraksi kuin hyödyksi, niiden leviämistä ei voida Waltzin mukaan estää, sillä ne ovat suhteellisen halpoja ja estävät tehokkaasti suuria sotia (Waltz 2013b, 110). Hieman ironisesti, ydinaseiden hallussapi-

to voisi jopa vähentää asevarustelua (Waltz 2013a, 10). Koska ydinaseet ovat niin tuhoisia, ei niitä tarvita montaa, ja niiden hankkimis- ja ylläpitokustannukset ovat todennäköisesti konventionaalisen armeijan kustannuksia halvempia.

Kaikille valtioille ydinaseet eivät tietenkään ole vaihtoehto. Kovin epävakaaat valtiot eivät välttämättä edes pysty hankkimaan ydinasearsenaalia, sillä niiden hankkimisen hinta on suhteellisen suuri suhteessa lyhyen aikavälin hyötyyn. Tarvitaan vähintään jonkin verran jatkuvuutta hallinnossa, jotta ydinaseohjelma voidaan toteuttaa (Waltz 2013a, 10). Pelote on siis nimenomaan pitkällä aikavälillä toimiva ratkaisu, joka on tarjolla poliittisesti vakaille valtioille. Toisaalta ydinasevaltio voi tulla epävakaaksi tai jopa olla jo epävakaa, mutta Waltz ei näe todennäköisenä, että sen sisäisessä valtataistelussa käytettäisiin ydinaseita (Waltz 2013a, 11). Olisikin varsin kummallista, että mikään osapuoli sisäisessä konfliktissa olisi valmis tuhoamaan oman valtionsa voittaakseen taistelun.

Myöskään pienten tai heikkojen valtioiden ydinasehankinnat eivät ole perustavanlaatuisesti vaarallisempia kuin suurten valtioiden. Waltzin mukaan pienet valtiot joutuvat huolehtimaan erityisen paljon siitä, millaista tuhoa niille voitaisiin aiheuttaa kostonäköisesti, että jokin niiden ydinaseista laukaistaisiin vahingossa (Waltz 2013b, 88). Toisin kuin suuret ydinasevaltiot, niillä ei olisi välttämättä tarpeeksi vahvoja asevoimia puolustaa itseään vihollisen kostohyökkäykseltä. Tästä syystä ne vahtivat ydinarsenaaliaan erityisen tarkasti. Ydinaseet pakottavat myös tässä mielessä omistajansa varovaisuuteen. Lisäksi erityisesti köyhien valtioiden ydinasearsenaali koostuu ainakin aluksi melko pienestä määrästä ydinaseita, minkä vuoksi näillä valtioilla on aikaa opetella huolehtimaan niistä ennen suuremman arsenaalin hankintaa (Waltz 2013b, 88). Waltz itse asiassa kokee pienten ydinasearsenaalien olevan kenties jopa helpommin vartioitavissa kuin suurten arsenaalien (Waltz 2013b, 110). Samalla Waltz huomauttaa, että oli valtio miten köyhä tahansa, on sillä ydinaseen rakentamista varten oltava taitavia tiedemiehiä ja insinöörejä, jotka osaavat pitää arsenaalista myös huolta (Waltz 2013a, 21).

Pienet ja köyhät ydinasevaltiot saattavat siis pärjätä jopa paremmin kuin suurten ydinasearsenaalin omaavat valtiot. Pienten ydinasevaltioiden kritisoinnin sijaan Waltz tulkitseekin nopean laukaisuvalmiuden (**hair-trigger alert**) olevan turhaa ydinpelotteen kannalta, ja argumentoi sen olevan lähinnä suurten ydinasevaltojen etuoikeus, josta pitäisi pyrkiä pääsemään eroon (Waltz 2013b, 111).

Waltz tunnustaa myös, että ydinaseiden käyttö on aina mahdollista. Tai pikemminkin: ei ole mahdollista todeta varmasti, ettei niitä enää ikinä käytettäisi. Toisaalta mikäli pieni valtio käyttäisi ydinasetta, ei se todennäköisesti johtaisi ydinaseiden käyttöön muualla, ainakaan Waltzin ajattelun mukaan (Waltz 2013a, 17). Kysymys ydinaseiden leviämisessä on nimenomaan suhteellisten heikkojen valtioiden ydinasehankinnoista, eikä Waltz koe sen olevan maailmanloppu. (Waltz 2013a, 17.) Hän ennustaakin, että joskus tulevaisuudessa maailmassa tulee olemaan kenties jopa 18 ydinasevaltiota (Waltz 2013a, 4). Huolimatta tästä, ydinaseiden leviäminen tuskin tulee olemaan kovin nopeaa.

Waltz ei myöskään koe ydinaseiden leviämisen olevan suuri huolenaihe, sillä hän argumentoi (esseensä nimen mukaisesti): ”enemmän (ydinaseita) voi olla parempi (asia maailmalle)”. (Waltz 2013a, 3.) Tämä idea perustuu siihen logiikkaan, että vaikka yksittäistä ydinasetta joskus käytettäisiinkin konfliktissa, on se todennäköisesti silti vähemmän tuhoisa kuin kolmas maailmansota. Sitä paitsi pienikin ydinasevaltio voi Waltzin mukaan luoda ydinpelotteen suurempaa valtiota kohtaan, jopa melko helposti (Waltz 2013b, 98). Tästä syystä ydinaseet ovat tasapainottava voima, luoden kenties hieman ironisesti kauhun tasapainon avulla rauhaa maailmaan. Waltz myös näkee, että ”vähäisemmät” valtiot – niin kuin muutkin valtiot – käyttävät ydinaseita vain valtion selviytymisen ollessa uhattuna (Waltz 2013a, 27). Ydinpelotteen vaikutuksesta yksikään valtio ei tule käyttämään ydinasetta, jollei sen ole täysin pakko, ja koska jokainen valtio tietää tämän, ei valtioiden olemassaoloa uhkaavia sotia voida käydä ydinaseistettujen valtioiden välillä. Valtioiden itsensä kannalta tämä on turvallisuuden korkein muoto Waltzin neorealistisessa teoriassa.

4. Iranin ydinohjelman viimeaikaiset kehitykset

Iranin islamilainen tasavalta eli Iran on Lähi-idän valtio, joka ei tiettävästi tällä hetkellä omista ydinaseita eikä ole ilmeisesti sellaisia aiemminkaan omistanut. Vaikkakin Iran pyrki ydinaseen aiemmin kehittämään, lopetti se varsinaisen ydinaseiden kehitysprosessin vuonna 2003 (National Intelligence Council 2007, 6). Nykyään Iran on sanojensa mukaan sitoutunut tekemään Lähi-idästä ydinasevapaan alueen ("Statement by H.E. Manouchehr Mottaki" 2007; "H. E. Mr. Majid Takht Ravanchi" 2022, 3).

Tässä luvussa sovellan Waltzin neorealismien teoreettisia käsitteitä ja käsityksiä Iranin ydinasepolitiikan ja potentiaalisen ydinaseohjelman ymmärtämiseen. Aloitan avaamalla eri ydinasesopimuksia, joissa Iran joko on mukana tai jotka se on ratifioinut, sekä niiden sisältöä. Käsittelen sopimusten yhteydessä myös Iranin valtion edustajien julkisia lausuntoja. Sopimuksia ja lausuntoja analysoimalla pyrin luomaan yhtenäisen kuvan Iranin retorisesta kannasta ydinaseisiin. Avattuani Iranin kansainväliselle yhteisölle sanallisesti ilmaiseamaansa kantaa, kuvailen lyhyesti sen konkreettisia tekoja liittyen ydinohjelmansa rajoitteiden kiertämiseen tai purkuun. Tällä tavoin pyrin näyttämään Iranilla olevan vähintään kaksi toisistaan suuresti poikkeavaa vaihtoehto, joita se tällä hetkellä edistää yhtäaikaaisesti.

Sekä sanat että teot ovat englanninkielisistä, kansainväliselle yhteisölle tarkoitettuista lähteistä. Iranin retoriikka ilmenee erityisesti YK:n kautta välitettynä sanomana, kun taas Iranin ydinohjelmaan liittyvät todisteet ovat suurimmaksi osin – myös YK:n alla toimivan – International Atomic Energy Agency (IAEA) pöytäkirjoista. Tähän kansainvälistä painotteeseen rajaukseen on kaksi keskeistä syytä. Ensimmäinen teoreettiselta kannalta katsottuna Iranin sisäisen retoriikan analyysi on toisarvoista neorealistisen teorian kannalta. Waltzin neorealismi keskittyy nimenomaan kansainväliseen politiikkaan, avoimesti

sivuuttaen sisäisen politiikan. Toisekseen tämän tutkielman kirjoittajana minulla ei ole kielitaitoa tulkita Iranin sisäistä materiaalia riittävän kattavasti.

4.1 Ydinasesopimukset

Ydinaseettoman Lähi-idän edistämiseksi Iran on kannattanut useita ydinaseita kieltäviä sopimuksia. Näistä olennaisimpia ovat **Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)**, **Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)**, sekä **Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW)**. Iran ei tosin ole allekirjoittanut tai ratifioinut TPNW:iä tähän mennessä, vaikka onkin jatkuvasti äänestänyt sen puolesta YK:n istunnoissa ja on kommentoinut sen olevan ”askel oikeaan suuntaan” (ICAN, ei pvm.). Samalla Iran on vaatinut TPNW:in tueksi pikaisia neuvotteluita ja päätöksiä ydinaseiden suhteen, viitaten pelkän sopimuksen riittämättömyyteen (ICAN, ei pvm.). JCPOA puolestaan on rakoillut viime aikoina hyvin vahvasti. Yhdysvaltojen poistuttua presidentti Trumpin hallintokaudella sopimuksesta myös Iran on rikkonut sopimuksessa asetettuja rajoituksia ja varastoinut ydinaseisiin soveltuvaa rikastettua uraania yhä suurempia määriä (IAEA 2020, 6). Myös NPT on Iranin allekirjoittama ja ratifioima, joskin tästä on jo yli 50 vuotta aikaa (United Nations (b)). Seuraavaksi avaan jokaista näistä ydinaseriisuntaa edistävästä sopimuksesta, käsitellen ne Iranin ydinpolitiikan analysoinnin kannalta järjestyksessä vähiten olennaisesta olennaisimpaan.

TPNW on vuonna 2017 laadittu sopimus, jonka tavoitteena on ydinaseiden ”täydellinen eliminaatio”. Se hyväksyttiin lähes yksimielisesti YK:ssa, mutta sen on ratifioinut vain 50 jäsenvaltiota. (United Nations (c).) Sopimuksessa asetetaan konkreettisia kieltoja ydinaseiden kehittämistä, hankintaa, kuljetusta, käyttöä, käytöllä uhkailua ja alueelleen asettamista vastaan (United Nations (d)). Allekirjoittavat valtiot myös sitoutuvat purkamaan kaikki omistamansa tai hallussa pitämänsä ydinaseet ja koko ydinaseohjelmansa. Sopimus on voimassa määräämättömän ajan, joskin siitä voi poistua vuoden määräajan jälkeen. Poikkeuksena tähän on tilanne, jossa poistuva valtio on osa sotilaallista konfliktia – tällaisessa tilanteessa sopimus sitoo valtiota yhä. Iran ei ole allekirjoittanut TPNW:iä, joskin niin ei ole tehnyt muun muassa Suomikaan. (United Nations (d).) Iranin ulkoministeri Mohammad Javad Zarif huomautti tosin vuonna 2017 YK:n yleisistunnolle

antamassaan puheenvuorossa, että Iran on äänestänyt sopimuksen puolesta, tukien sen tavoitteita ja näkee sen vahvistavan ydinaseriisuntaa ("Statement by H.E. Mohammad Javad Zarif" 2017, 1-2). Samalla hän painottaa NPT:n maailmanlaajuistamisen tärkeyttä, erityisesti Iranin vuoksi, ja kehuu Iranin olevan malliesimerkki ydinaseriisunnassa JCPOA:in ansiosta. ("Statement by H.E. Mohammad Javad Zarif" 2017, 2).

NPT on 191 valtiota sisältävä sopimus, jonka lopullisena tavoitteena on ydinaseiden leviämisen rajoittaminen, ydinaseiden purkamisen edistäminen ja ydinenergian rauhanomaisen käytön yhteistyön tukeminen. Sopimus on siitä poikkeuksellinen, että se sitoo useampaa valtiota kuin mikään muu aseistariisuntasopimus, sisältäen myös viisi ydinasevaltiota. Sopimus valtuuttaa IAEA:n valvomaan sopimuksen noudattamista ja turvaamaan yhteistyön sen puitteissa. (United Nations (a).) Iran allekirjoitti sopimuksen vuonna 1968 ja ratifioi sen vuonna 1970. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot, joilla ydinasetta ei ole, sitoutuvat sopimuksen toisen artiklan mukaan olemaan vastaanottamatta ydinaseita muilta valtioilta, rakentamatta omia ydinaseitaan, sekä pyytämättä apua ydinaseiden rakentamiseen muilta valtioilta. Lisäksi, kuten sopimuksen kuudennessa artiklassa mainitaan, jokainen sopimuksen jäsenvaltio sitoutuu edistämään ydinaseiden purkua ja ydinasekilpailun lopettamista. Sopimuksesta on mahdollista myös lähteä, mikäli ilmoittaa asiasta kolme kuukautta etukäteen. (United Nations (b).) Iran on ainakin virallisissa ulostuloissaan hyvin sitoutunut edistämään NPT-yhteistyötä. Tämä käy ilmi muun muassa vuoden 2022 NPT Review Conferencen lausunnosta. Siinä Iranin edustaja Majid Takht Ravanchi sanoo Iranin olevan "ydinaseriisunnan järkkymätön kannattaja" ja myös sitoutunut estämään ydinaseiden lisääntymistä ("H. E. Mr. Majid Takht Ravanchi" 2022, 2). Hän vannottaakin kuudennen artiklan toteutuksen nopeutusta ydinasevaltojen keskuudessa. Samalla, viitaten "sionistisen hallinnon" ydinaseisiin, Ravanchi kritisoi Yhdysvaltain tukeneen sen ydinasehankintaa, ja sionistisen "terroristihallinnon" puolestaan vaarantaneen useita rauhanomaisia ydinlaitoksia sekä tappaneen ydintutkijoita Iranissa. ("H. E. Mr. Majid Takht Ravanchi" 2022, 3). Tässä yhteydessä sionistinen hallinto epäilemättä tarkoittaa Israelia. Israel itse ei ole allekirjoittanut NPT:ä (United Nations (b)).

JCPOA, johon usein myös viitataan mediassa "Iran nuclear deal" -nimikkeellä, on erityisesti Iranin ydinaseohjelman valvontaa varten räätälöity sopimus. Se pohjautuu alun perin vuonna 2013 muotoiltuun Joint Plan of Action (JPOA) -sopimukseen ("Joint

Comprehensive Plan of Action” (tästä eteenpäin ”JCPOA”) 2015, 4). JCPOA:in osapuolia olivat alun perin Kiina, Ranska, Saksa, Venäjä, Iso-Britannia, Yhdysvallat, sekä Iran (”JCPOA” 2015, 2). Irania lukuun ottamatta osallisiin maihin viitataan nykyään lyhenteellä P5 + 1, eli YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet ja Saksa. Koska myös Euroopan Unioni oli osallisena sopimuksessa, viitataan kaikkiin näihin maihin sopimuksessa itsessään lyhenteellä E3, E3+3 tai EU+3 (”JCPOA” 2015, 2–4). Britannian erottua Euroopan Unionista tämä lyhenne ei toki enää täysin toimi. Sopimuksessa Iran lupasi muun muassa olla ”etsimättä, kehittämättä tai hankkimatta minkäänlaisia ydinaseita”, olla rakentamatta muita kuin sopimuksessa määritellyn tyyppisiä sentrifugilaitteistoja, olla rikastuttamatta uraania yli 3,67 %, ja myyvänsä ylimääräisen raskaan veden ja reaktorien käytetyn polttoaineen ulkomaille niiden varastoimisen sijaan (”JCPOA” 2015, 3, 6–8). Vastineeksi Iranin sallitaan hyödyntää ydinenergiaa NPT:ssä määritellyissä rajoissa. Tähän sisältyy Iraniin kohdistuvien ydinteknologiaan koskevien sanktioiden lopettaminen, mutta myös IAEA:n päästäminen valvomaan Iranin ydinlaitosten toimintaa. Sopimuksen takarajaksi asetettiin kymmenen vuotta sen hyväksymisestä, eli vuosi 2025 (”JCPOA” 2015, 3–4). Mikäli jokin osapuoli ei sopimukseen ole tyytyväinen, on niillä tietenkin myös oikeus – erinäisten sopimusta tarkastelevien vaiheiden jälkeen – poistua sopimuksen velvoitteista (”JCPOA” 2015, 17). Näin teki Yhdysvallat presidentti Trumpin kaudella, muiden P4+1 maiden vastustuksesta huolimatta (Berenson 2018). Vaikka presidentti Biden onkin ilmaissut kiinnostusta palata sopimukseen tai luoda uusi sopimus, ei kumpaakaan näistä ole vielä tapahtunut.

4.2 Ydinohjelman jatkaminen

Yhdysvaltojen lähdettyä JCPOA:ista myös Iranin on todettu joustavan sopimuksesta. IAEA:n kesäkuussa julkaisemassa raportissa kerrotaan, kuinka Iran on lopettanut vuoden 2021 helmikuusta lähtien vapaaehtoisten, mutta JCPOA:issa määriteltyjen valvontatoimien sallimisen (IAEA 2022a, 1). Asiasta päästiin väliaikaiseen sopuun, joka edellytti datan säilyttämistä Iranissa (IAEA 2022a, 1). Kesäkuussa Iran kuitenkin tiedotti IAEA:lle poistattavansa järjestön valvontakameroita tutkimuskeskuksistaan (IAEA 2022a, 1–2). Lisäksi syyskuussa julkaistun raportin mukaan Iranista on löytynyt uraanipartikkeleita kolmesta

aiemmin ilmoittamattomasta paikasta, eikä Iran ole antanut asiasta selontekoa (IAEA 2022d, s. 1–2). Näiden lisäksi neljännekistäkin paikasta on vahvoja epäilyjä, joskin siellä tapahtuneen sanitaation ja rakennusten purkamisen vuoksi epäilyitä ei voitu todistaa (IAEA 2022b, 2). Viimeisimmässä IAEA:n pöytäkirjassa mainitaan, ettei kyseisen ilmoittamattoman ydinmateriaalin sijainnista ei ole vielä kukaan tietoa, eikä siitä olla annettu IAEA:lle riittävää selontekoa (IAEA 2022d, 1).

Iranin varastoiman uraanin määrä oli jo vuoden 2020 marraskuussa noin kaksoistakertainen JCPOA:ssa sallittuun määrään verrattuna, eli hieman vajaat 2500 kilogrammaa (IAEA 2020, 6). Iranin on myös todettu rikastavan uraaniaan entistä useammalla kaskadilla, entistä korkeammalle prosenttitasolle (IAEA 2022c, 1–2). Rikastetun uraanin ilmeinen suurimittainen varastoiminen rikkoo JCPOA:in ehtoja, samoin kuin uraanin rikastaminen yli 3,67 %:n ("JCPOA" 2015, 6–7). Tämänhetkinen rikastamisprosessi tuottaa Iranille jopa 5 %:n tasolle rikastettua uraania (IAEA 2022c, 1–2). Huomionarvoista toki on, että aseistetun uraanin rikastusasteen tulisi olla noin 90 %, eli ainakaan tiedossa olevalla uraanilla Iran ei ole rakentamassa ydinaseita. Iran on kuitenkin todennut, kiinnostuksensa ydinaseisiin kieltämisestä huolimatta, että se voisi "helposti" tuottaa 90 %:sta rikastettua uraania, mikäli se niin haluaisi (Hafezi 2022). Toisin sanoen, Iran pystyisi halutessaan rakentamaan ydinaseen. Konteksti on tosin olennaista tässäkin tapauksessa: haastattelua muutamaa päivää ennen presidentti Biden oli luvannut Yhdysvaltain estävän Irania hankkimasta ydinasetta, tarpeen vaatiessa vaikkapa väkisin (Mohammed 2022). Iranin voidaan siis todeta vastanneen uhoamiseen uhoamisella.

Iran vaikuttaa paperilla olevan suhteellisen sitoutunut edistämään Lähi-idän ja kenties koko kansainvälisen yhteisön ydinaseettomuutta. Todellisuudessa Iran säilyttää mahdollisuuden hankkia tai rakentaa ydinaseita suhteellisen lyhyessäkin ajassa. Tätä johtopäätöstä tukee sen varastoiman rikastetun uraanin määrä ja jatkuva ydinteknologian kehittäminen. Kansainvälisten sopimusten ehtoja lukuun ottamatta mikään ei tietenkään sinänsä estä Irania kehittämästä ydinteknologiasta tai edes varastoimasta ydinmateriaalia, etenkin kun se vannoo tekevänsä sitä rauhanomaisessa tarkoituksessa. Ottaen huomioon Yhdysvaltain uudelleen jatkamat sanktiot ei Iranin ydinohjelman nopeutettu kehitys vaikuta luonnottomalta reaktiolta. Toisaalta osana JCPOA:iä ja muutenkin julkisten lausuntojensa mukaan rauhasta kiinnostuneena valtiona ydinohjelman kehittäminen asevalmiiseen

tilaan vaikuttaa samalla hieman ristiriitaiselta ratkaisulta.

Tätä Iranin ristiriitaista kantaa on analysoinut myös muun muassa Tytti Erästö. Hänen arvionsa mukaan nimenomaan Israel on syy tälle politiikalle. Alueen arabimaat, Iran mukaan lukien, kokee Israelin ydinaseet uhkaksi valtiolliselle turvallisuudelleen (Erästö 2016, 13). Israelin, joka ei julkisesti tunnusta eikä kiellä ydinaseohjelmansa olemassaoloa, yleisesti tulkitaan kuitenkin omistavan ydinaseita jo noin 1960-luvulta lähtien (NTI 2022). Se ei ole allekirjoittanut NPT:ä tai TPNW:iä (United Nations (a); United Nations (c)). Julkisissa lausunnoissa Iran onkin kannattanut ydinasevapaan vyöhykkeen perustamista Lähi-itään, mikäli Israelin erityisasema ”muutamalta ydinasevallalta” poistetaan (Erästö 2016, 16–17). Tällä Iran viittaa erityisesti Yhdysvaltojen Israelille antamaan tukeen.

Mitä ilmeisimmin ydinaseettomuus alueella, missä ”vastustajalla” eli lähinnä Israelilla on ydinasearsenaalia, ei houkuttele Irania. Israel tuskin luopuu ydinaseistaan, etenkin kun se ei edes tunnusta niiden olemassaoloa. Niinpä on ymmärrettävää, että Iran etsii myös toista ratkaisua – ja tätä ratkaisua tarjosi Kenneth Waltz jo vuosikymmeniä sitten.

5. Waltzin teorian soveltaminen Iranin tapaukseen

Jo vuonna 2002 Yhdysvaltain presidentti George W. Bush julisti Iranin osaksi ”pahuuden akselia” (**axis of evil**). Myös Irak ja Pohjois-Korea kuuluivat tähän akseliin. Tällainen aggressiivinen retorinen nimittäminen ei sinänsä ole mitään uutta, mutta yhdistettynä Yhdysvaltain Irakin invaasioon vuonna 2003 on ymmärrettävää nähdä se myös jonkinlaisena potentiaalisena sodanjulistuksena, tai vähintäänkin konkreettisena uhkauksena. Turvallisuuspoliittisessa mielessä kysymys kuului silloin, ja kuuluu yhä: kuinka torjua Yhdysvallat? Tässä luvussa siirryn analysoimaan Iranin nykyistä ydinasepolitiikkaa, soveltaen siihen Waltzin neorealistisen teorian käsityksiä sekä käsitteitä melko suoraan.

Waltz toteaa, että pelkästään perinteisin asevoimin Yhdysvaltoja ei voida torjua, saati sitten pelottaa hyökkäämästä. Tämä pätee jokaiseen maailman valtioon. Sen sijaan ydinpelotteella on todettu teho: Pohjois-Korea, jolla oli oma ydinaseohjelma, ei joutunut hyökkäyksen kohteeksi; sen sijaan Irak, jolla ydinaseohjelmaa ei todellisuudessa ollut, joutui. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 192.) Toki hyökkäyksellä Irakiin oli epäilemättä muitakin motiiveja ja kannustimia kuin ydinaseen puuttuminen, mutta hyökkäystä Pohjois-Koreaan ei ole tapahtunut yhäkään, mikä puhuu teorian puolesta.

Toisaalta neorealistisen teorian mukaisesti kaikki kansainvälisen politiikan yksiköt eli valtiot toimivat suhteellisen samankaltaisesti, eikä sinänsä ole yllättävää kaikkien kolmen ”pahuuden akselin” valtion toimivan samankaltaisesti eli pyrkivän hankkimaan ydinasetta (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 180). Yhdysvallat kuitenkin meni Waltzin näkökulmasta harhaan ydinasehankintojen estämisen yrityksessä. Waltzin mukaan potentiaalisen ydinasehankinnan myötä Iranista tulisi todennäköisesti vähemmän aggressiivinen kuin aiemmin; ei enemmän (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 181). Tämän tutkielman teo-

riaosiossa todettiin Waltzin neorealistisen teorian näkevän ydinaseiden toimivan vain pelotteena.

Näin on myös Iranin kohdalla (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 181). Yleisen teorianensa sekä deduktiivisen päättelyn ohella Waltz tarjoaa myös Iraniin liittyviä tapauskohtaisia argumentteja. Niitä Israeliin kohdistuvan ydinaseen vaarallisuus Iranille itselleen sekä Iranin **status quo** -valtion asema Lähi-idässä.

5.1 Ydinaseistetun Iranin tai Lähi-idän uhka?

Käsittelen ensin Waltzin argumentteja liittyen siihen, miksi Iran ei hyökkäisi Israeliin ydinaseen potentiaalisesti hankittuaan. Ydinaseilla ei Waltzin mukaan yhäkään voi hyökätä – ne toimivat vain asepelotteen roolissa. Oletetaan kuitenkin, että Iran ottaisi riskin ja pyrkisi anonyymisti räjäyttämään ydinaseen Israelin alueella. Tämän se voisi tehdä joko itse, esimerkiksi laukaisemalla ydinkärjen sisältävän ohjuksen, tai antamalla ydinaseen terroristijärjestölle. Kumpaan näistä vaihtoehdoista Waltz pitää erittäin epätodennäköisenä. Mikäli Iran itse räjäyttäisi ydinaseen, olisi sen toivottava pysyvänsä tunnistamattomana sekä sitä, ettei asetta yhdistettäisi siihen (Waltz 2013a, 16). Tämä olisi kuitenkin valtava riski. Kuten Waltzin neorealistisen teorian on jo edellä todettu määrävän, pelkkä riski kiinnijäämisestä ja tietoisuus kiinnijäämisen tuhoisuudesta olisi tarpeeksi vahva este ydinaseen käytölle hyökkäävästi. Tässä tapauksessa siis Israelin oma ydinpelote sekä kansainvälisen yhteisön potentiaalinen aggressiivinen reaktio toimisi tasapainottamaan Iranin ydinasetta. Toisaalta jos ydinase päättyisi terroristijärjestön käsiin, olisi tilanne samankaltainen: Irania pidettäisiin hyvin todennäköisesti vastuussa. Lähi-idän valtiot ovat ennenkin joutuneet hyökkäyksen kohteeksi suojeltuaan terroristijärjestöä, eikä Iran luultavasti olisi näin tuhoisan iskun jälkeen poikkeus. Kuten Waltz toteaa, moni arabivaltio saattaa haluta jonkin toisen arabivaltion uhrautumaan tuhotakseen Israelin, mutta ei ole mitään syytä olettaa yhdenkään valtion olevan todellisuudessa valmis tekemään niin, ydinaseiden kanssa tai ilman (Waltz 2013a, 14).

Tämän lisäksi Waltz toteaa, että Iran ja Israel ovat luultavasti suhteellisen pieninä valtioina kivullisen tietoisia ydinaseiden potentiaalisesta vaikutuksesta niihin (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 196). Iran on kylläkin maailman 18. suurin valtio pinta-alaltaan ja oli

17. suurin väkiluvultaan vuonna 2016 (World Population Review 2022). Sikäli Iran ei välttämättä ole erityisen pieni – etenkin Lähi-idän alueellisena valtana – mutta verrattuna suuriin ydinasevaltoihin kuten Yhdysvallat, Kiina tai Venäjä se tietenkin näyttää pieneltä. Waltzin neorealistisessa teoriassa pienenus ei ole minkäänlainen edellytys ydinasepelotteen toiminnalle, mutta se selkeyttää tilannetta. Jo pelkkä ydinaseen osumisen mahdollisuus mihin tahansa keskeisen intressin alueelle riittää luomaan pelotetta myös suuria valtioita kohtaan, mutta pienten tai keskitettyjen valtioiden kohdalla tämä korostuu entisestään. Iranissa on pääkaupunki Teheranin lisäksi viisi miljoonakaupunkia, ja niiden lisäksi 61 kaupunkia, joissa väkiluku ylittää 100 000 ihmistä (World Population Review 2022). Lähes kolme neljäsosaa Iranin väestöstä asui kaupungeissa, ja näistä kaupungeista suurimmat keskittyvät lähinnä Iranin länsiosiin (World Population Review 2022). Ei siis olisi mitenkään mahdotonta, että ydinsota tai edes muutama ydinräjähdys voisi vaurioittaa Irania toimivana valtiona hyvinkin brutaalisti. Toisaalta Israeliin pätee sama logiikka vielä voimakkaammin. Sekä pinta-alaltaan että väestömäärältään pienempänä valtiona, jossa suuret kaupungit sijoittuvat melko lähelle toisiaan Israel on aivan yhtä haavoittuvainen ydinaseille kuin Irankin. Tässä haavoittuvaisuudessa onkin Waltzin neorealistisen teorian ydinasepelotteen ydin. Kummatkin valtiot tietävät, että ydinaseen käyttäminen toista vastaan voisi olla itsemurha valtiollisella tasolla (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 196). Kumpikaan ei siten ole valmis ottamaan riskiä. Kaiken edellä mainitun ohella Waltz huomauttaa, että Israelin ja Iranin välillä ei edes ole territoriaalisia tai suoranaisia poliittisia konflikteja. Niiden välinen konflikti on pikemminkin retorinen. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 199.) Israel ja Iran eivät edes jaa raja-alueita keskenään – niiden välissä on Irak.

Tästä päästään toiseen Iranin käyttäytymiseen vaikuttavaan tekijään, eli sen **status quo** -valtion asemaan Lähi-idässä. Iran on jo valmiiksi alueellansa kookas valtio, eikä se ole osoittanut halua laajentaa aluettaan tai väestömääräänsä. Maantieteellisesti sitä kiinnostaa Waltzin mukaan eniten Hormuzinsalmi, joka erottaa sen Omanista ja Saudi-Arabiasta ennemmin kuin Irak tai varsinkaan Israel (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 194).

Toisaalta Iran tuskin pystyisi ydinaseella realistisesti havittelemaan alueellista ylivaltaa Lähi-idässä. Sekä Israelilla että Yhdysvalloilla on intressinä estää Iranin potentiaalinen laajentuminen ja mahdollista estää sitä ydinasepelotteella. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 193–194.) Toisaalta alueen sunnimuslimivaltiot eli käytännössä Irakia lukuun otta-

matta kaikki alueen arabivaltiot eivät todennäköisesti ole kiinnostuneita liittoutumaan shiialaisen Iranin kanssa uskonnollisten ja kulttuuristen erimielisyyksien vuoksi (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 198). Irak on tältä kannalta ainoa Israeliin hyökkäämiseen soveltuva liittolainen, eikä silläkään ole maarajaa Israelin kanssa. Lisäksi Waltzin neorealismi, kuten teoriaosiossa mainitsin, edellyttää valtioiden pyrkivän turvallisuuteen. Hyökkäys Israeliin olisi potentiaalisesti valtiollinen itsemurha niin kauan kuin sillä on Yhdysvaltain tuki, eikä Irak siksi olisi valmis liittoutumaan Iranin kanssa sitä vastaan. Tämän lisäksi Saudi-Arabian johto on uhannut hankkivansa ydinaseen, mikäli Iran sellaisen hankkisi (Sagan & Waltz 2013, ix). Iranille löytyy siis alueellisesti huomattavia vastavoimia, jotka estävät sen aggressiivista laajentumista myös siinä tapauksessa, että se hankkisi ydinaseen.

Iranin ei tule Waltzin ajattelun mukaan olettaakaan käyttäytyvän aggressiivisesti territoriaalisesti. Sen sijaan se on hyvä esimerkki valtiosta, joka hakisi potentiaalisella ydinasehankinnalla turvallisuutta. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 193–194.) Ottaen huomioon edellä mainitut seikat Yhdysvaltain aggressiivisesta retoriikasta ja käyttäytymisestä Irakissa, siihen on hyvä syy. Waltz itsekin toteaa, että Iranin tilanteessa mikä tahansa valtio haluaisi estää vahvaa ydinasevaltiota hyökkäämästä (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 192–193). Ydinasehankinta on siihen tämän teorian mukaan kenties paras vaihtoehto.

Toisaalta ydinaseiden leviäminen myös muihin Lähi-idän valtioihin saatetaan nähdä rauhan kannalta huonona vaihtoehtona tai muuten epämieluisana. Edellä mainittu esimerkki Saudi-Arabian johtajien uhittelusta viittaa siihen, että mikäli Iran todella hankkisi ydinaseen, päästäisiin ydinaseteorioinnin kuuluisan ”keikahduspisteen” (**tipping point**) ylitse ainakin Lähi-idässä. Waltz luottaa kuitenkin siihen, että näin ei kävisi. Tätä hän on perustellut muutaman potentiaalisen valtion kohdalta erikseen. Saudi-Arabiaan liittyen hän ennustaa, että Yhdysvaltain painostus olisi tarpeeksi suuri syy Saudi-Arabialle olla hankkimatta ydinasetta (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 196). Yhdysvallat voisi halutesaan esimerkiksi laivastonsa avulla kattaa myös Saudi-Arabian ydinpelotteeseensa, joten sikäli Saudi-Arabia ei edes tarvitse omia ydinaseita. Waltz näkee saman vaikuttavan myös Turkkiin, joka NATO:n jäsenenä ei myöskään tarvitse omia ydinaseita sotilasliiton suoje-
luksen ansiosta (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 196–197). Kolmanneksi potentiaaliseksi ydinasevallaksi Waltz on maininnut Egyptin. Waltzin artikkelin kirjoittamisen aikaan se oli käynyt vastikään läpi arabikevään vallankumouksen, mikä sai Waltzin arvioimaan sen

tarvitsevan aikaa ”selvittää omat sotkunsu” (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197). Voidaan argumentoida, että Egypti on saanut vajaan kymmenen vuoden aikana näin tehtyä. Tästä huolimatta Egyptillä tuskin on mitään erityistä syytä hankkia ydinasetta reaktiona sille, että Iran sellaisen hankkisi. Päinvastoin Egyptissä jopa 80 % kansasta näkee valtiollisen turvallisuutensa kasvavan, mikäli Iran hankkisi ydinaseen (Chomsky 2017, 46). Korkein taan voidaan väittää, että Egypti saattaisi hankkia ydinaseen Iranin kannustamana. Näkisin, että Egyptille olisi kuitenkin parempi, jos Iran ottaa kansainvälisen yhteisön huomion – ja ydinaseisiin liittyvät sanktiot – vastaan ennemmin kuin Egypti itse, eikä sen sikäli ole järkeä havitella ydinasetta. Iran on edellä mainittu arabimaiden uhrautuja suhteessa länsimaihin.

Waltz siis näkee, että Iranin ydinasehankinta ei lisäisi sen haluja aggressiiviseen konfliktiin Israelia vastaan tai Lähi-idässä muutenkaan. Sen sijaan ydinaseistettu Iran todennäköisesti muistuttaisi kylmän sodan Neuvostoliiton tai Kiinan ydinasekäyttämistä (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 181). Iranin ydinasehankinta ei myöskään tarkoittaisi ydinaseiden ”keikahduspistettä” Lähi-idässä. Aiempienkaan ydinasevaltioiden nousun yhteydessä sellaista ei olla nähty, eikä se todennäköisesti tapahtuisi Iranin ydinasehankintaan yhteydessä (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197).

5.2 Ydinasesopimukset ja potentiaalinen ydinasehankinta

Entä mitä neorealismilla on sanottavaa suhteessa aiemmin listattuihin ydinasesopimuksiin? Waltz on itse todennut Iranin mahdollisesti tulevan ydinasevaltioksi samalla, kun on osa NPT:ä (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197). Tämä ei toki sopimuksen uskottavuuden kannalta näytä kovin hyvältä, eikä varmaankaan ole perusteetonta pelätä muiden sopimuksen maiden ottavan mallia. Waltz kuitenkin huomauttaa, että NPT on vapaaehtoiseen osallistumiseen ja sen jäsenten väliseen konsensukseen perustuva sopimus (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197). Neorealistisen teorian mukaan kansainvälisessä politiikassa valtiot ajavat ensisijaisesti omaa etuaan, erityisesti turvallisuuden muodossa. Myös NPT:n nähdään sen jäsenvaltioissa ajavan jäsenvaltioiden etuja, tai kuten Waltz huomauttaa, se ei ainakaan haittaa kyseisiä jäsenvaltioita (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 197). Tämä tosin viittaa samalla siihen, että mikäli sopimus koettaisiin haitalliseksi, sopimuksen jäsenet hylkäi-

sivät sen. Esimerkiksi Intia, Pakistan ja Israel eivät ole missään vaiheessa sopimukseen liittyneet (United Nations (b)). Pohjois-Korea taas oli sopimuksessa mukana ennen kuin päätti siitä lähteä vuonna 2003 (United Nations (e)). On selvää, että kaikki valtiot eivät koe sopimusta itselleen edulliseksi.

Ylipäätänsäkin Iranin aiemmin ydinasepurkua kannattaneen julkisen kannan täydellinen käänös ydinaseistautumiseen olisi ydinsopimuksille ehdottomasti jonkinasteinen kolaus. Vaikka Iran ei olekaan allekirjoittanut TPNW:iä, olisi sen ydinaseiden totaalista purkua noudattavan kannan muuttuminen viittaus siihen, että sopimus ei jatkossakaan tule käsittämään kaikkia valtioita ilman merkittävää suunnanmuutosta. JCPOA taas on nimenomaan Iranin ydinaseohjelman rajoittamisen vuoksi luotu sopimus, joka olisi ilman Irania ja sen vakaumusta ydinaseettomuuteen siis täysin turha. NPT sen sijaan ei todennäköisesti ole riippuvainen Iranin sille osoittamasta tuesta. Minkä tahansa valtion lähteminen NPT:stä tai ydinaseen kehittäminen siinä mukana ollessaan on kuitenkin mahdollista tulkita vihjaavan sopimuksen pitkän aikavälin toimimattomuuteen, joten sikäli Iranin ydinasehankinta nostaisi luonnollisesti epäilyksiä ydinasosopimusten toimivuudesta.

Waltz kokee, että sopimusten rajoittavan voiman itsensä rajallisuus ei ole yllettävää (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 198). Neorealistinen teoria näkee kansainvälisen politiikan anarkistisena, ja NPT:n tai muidenkaan sopimusten ei nähdä muuttavan tätä perustavanlaatuisuutta. Kuten Waltz asian ilmaisee, kansainvälisellä tasolla säännöt eivät ole sitovia, ja niiden rikkomisesta on vaikea rangaista (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 198). Myös Iran voisi, tällä logiikalla, rikkoa kaikkia haluamiensa sopimuksia ilman suurta vaaraa. Etenkin, mikäli valtio pystyy puolustamaan itseään – tai varsinkin pelottamaan hyökkääjäänsä pois – ei sitä voida helposti pakottaa sopimukseen tai niiden noudattamiseen. Kuten todettu, ydinaseohjelman avulla pelote toteutuu tehokkaimmin. Yhtäkään valtiota, joka todella on halunnut hankkia ydinaseen, ei Waltzin mukaan olla pystytty pysäyttämään sellaisen hankinnassa (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 198). Tämä sama logiikka pätee Iraniin: sopimukset ovat periaatteessa sitovia, mutta ne eivät estä Irania edistämästä ydinaseohjelmaansa, mikäli se niin haluaa tehdä.

6. Pohdinta ja johtopäätökset

Edellisten kahden luvun aikana olen pyrkinyt kartoittamaan, missä määrin Iranin ydinasepolitiikka vastaa Waltzin neorealistista teoriaa ja missä määrin se eroaa siitä. Totesin, että Iran on julkisesti ilmaissut olevansa valmis liittymään takaisin JCPOA:iin sekä maininnut olevansa valmis myös ydinasevapaan vyöhykkeen perustamiseen Lähi-itään. Samalla Iran on lisännyt kapasiteettiaan valmistaa ydinase ja maininnut myös julkisuudessa olevansa kykeneväinen sellaisen halutessaan rakentamaan. Vaikkakin pintapuolisesti nämä kaksi erilaista suhtautumiskantaa ydinaseisiin kuulostavat ristiriitaiselta politiikalta, koen Iranin retorisen ja käytännön toiminnan käyvän järkeen suhteessa neorealistiseen teoriaan. Kuten tässä tutkielmassa useaan otteeseen on todettu, neorealismissa valtioiden keskeisenä tavoitteena on turvallisuus, eikä Iran ole poikkeus tästä. Se pyrkii saavuttamaan turvallisuutensa nimenomaan suhteessa Israeliin, jonka voidaan argumentoida olevan paitsi Iranin retorinen vihollinen myös konkreettinen alueellinen suurvalta Lähi-idässä.

Iranin – ja kenties arabimaiden laajemmin – ja Israelin, sekä sitä tukevan Yhdysvaltojen, vihollisuutta voidaan tarkastella myös Waltzin neorealismien pohjalla olevan järjestelmäteorian avulla. Järjestelmäteorian olennaisena osana oli Waltzin mielestä, ainakin vuonna 1988, myös pohtia moninapaisen ja kaksinapaisen kansainvälisen järjestelmän eroja (Waltz 1988, 620). Vaikka nykyinen maailmanjärjestelmä kenties onkin lähempänä yksinapaista kuin mitään muuta, voi tästä pohdinnasta olla hyötyä pienempään alueeseen, kuten Lähi-itään, sovellettuna. Olisi haastavaa todeta Lähi-idän olevan kiistämättä yksi-, kaksi- tai moninapainen. Mikäli Yhdysvaltain ja sen kautta Israelin nähdään olevan ylivoimaisen suvereeni voima alueella, voidaan se tulkita yksinapaiseksi. Vaikka Yhdysvallat on yhä vahva tekijä Lähi-idässä, ei se kenties ole enää yhtä hegemoninen kuin

vielä kymmenen vuotta sitten. Mikäli taas tulkitaan Lähi-itä jonkinlaiseksi juutalaisen ja islamilaisen yhteisön väliseksi kamppailuksi, niin kuin se voitaisiin yksinkertaistaa, on helppo sanoa sen olevan kaksinapainen järjestelmä. Mutta myös islamilaisesta maailmasta löytyy selkeitä jakoviivoja, muun muassa shiia- ja sunnimuslimeiden välillä. Joten kenties kaikkein parhaiten Lähi-itään soveltuu moninapaisuus, joskin sekin tuntuu hieman epätydyttävältä vaihtoehdolta ottaen huomioon lähes kaikkien muiden alueen maiden Irania ja nykyään Afganistania lukuun ottamatta olevan jollakin tasolla Yhdysvaltain liittolainen, tai vähintäänkin sietävän sen toimia alueella kykenemättä puuttumaan niihin konkreettisesti. Kaiken tämän pohdinnan jälkeen olenkin siis taipuvainen näkemään Lähi-idän edelleen pääosin yksinapaisena, joskin en ihmettelisi lähitulevaisuudessa kehitystä moninapaisempaan suuntaan.

Yhdysvaltain vahvasta vaikutuksesta Lähi-idässä johtuen pyrin tässä pohdintaluvussa ensiksi käsittelemään sitä, miten Yhdysvaltain oikeastaan tulisi suhtautua Iraniin potentiaalisena ydinasevaltiona maksimoidakseen rauhan Lähi-idässä. Pohdin tätä kysymystä erityisesti Waltzin teorian avulla, joskin epäilemättä moni muukin poliittinen ajattelija on päätenyt samoihin johtopäätöksiin aiheesta. Vielä tutkielmani lopuksi pohdin, olisiko Iranin turvallisuutensa kannalta parempi pysyä ydinaseiden sulkua ja purkusopimusten sisällä kuin kehittää ydinase maksimoidakseen turvallisuutensa.

6.1 Millainen tulisi olla Yhdysvaltain suhde Iraniin?

Presidentti Biden totesi vuoden 2022 heinäkuussa olevansa ”viimeisenä vaihtoehtona” valmis käyttämään voimaa estääkseen Irania hankkimasta ydinasetta (Mohammed 2022). Yhdysvallat on siis tälläkin hetkellä vannoutunut pitämään ydinaseet poissa Iranilta. Tyyppillisesti tämä tapahtuu sanktioiden kautta – samaisten sanktioiden, joita Yhdysvallat lupasi lievittää JCPOA:in yhteydessä ennen siitä irtisanoutumistaan. Onko Iranin taloudellisesta kiristämisestä mitään kouriintuntuva hyötyä ydinasehankinnan estämisen kannalta? Waltzin mukaan ei. Hän näkee, että Yhdysvallat ei pysty merkittävästi hidastamaan Iranin ydinasehankintaa taloudellisilla sanktioilla, ainakaan mikäli Iran kokee sen turvallisuuden olevan riippuvainen ydinaseista (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 199). Sen sijaan sanktiot ovat jopa saattaneet nostattaa Iranin huolia turvallisuudestaan entisestään. Tämän

lisäksi sanktiot eivät välttämättä iske niinkään ydinaseohjelmaan tai sitä suunnittelevaan ja organisoivaan johtoportaan, vaan pikemminkin Iranin kansalaisiin. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 199.)

Koska taloudelliset pakotteet eivät ole tehokas tapa estää ydinaseita leviämistä, tai vähintäänkään tehokkuudesta ei voida saada konkreettista tietoa, olisi Waltzin mukaan järkevämpää pyrkiä vakuuttamaan Iran Yhdysvaltain rauhanomaisuudesta lakkauttamalla sanktiot sitä vastaan (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 199–200). Mikäli Iran itse haluaa olla hankkimatta ydinaseita, tulisi Yhdysvaltain luonnollisesti olla selvästi tukena tässä prosessissa. Jos Iran kuitenkin päättäisi hankkia ydinaseen, ei Yhdysvaltain silti tarvitsisi Waltzin näkemyksestä välittää asiasta liikaa. (Waltz & Rapp-Hooper 2013, 200.) Näin ei kuitenkaan todennäköisesti tule lähitulevaisuudessa tapahtumaan, sillä Yhdysvaltain linja vaikuttaa lukittuneen Iranin ydinaseistumisen vastustamiseen. Epäilemättä Israelin painostuksella on jossain määrin ollut vaikutusta tähän Irania vastustavaan päätökseen, mutta Waltzin neorealistisella teoriolla on tarjota myös toinen syy: Yhdysvaltojen etuna on pitää itsellään ydinasehegemonia.

Jo vuonna 1992, kylmän sodan päätyttyä, Yhdysvaltain asepalvelujen komitean (House Committee on Armed Services, HASC) puhemies Les Aspin totesi puheessaan tilanteen muuttuneen radikaalisti: päinvastoin kuin kylmän sodan aikana, Yhdysvaltojen uutena etuna olisi ydinaseiden hävittäminen maailmasta (MIT News 1992). Tähän syynä oli Yhdysvaltain saavuttama globaalinen hegemonian asema. Ydinaseet, kuten Les Aspin myönsi, ovat tasapainottava voima, ja vaikka Yhdysvallat kylmässä sodassa hyötyikin tasapainotuksesta, nyt se kärsi siitä (MIT News 1992). Waltz näkee ydinaseiden roolin yhä samana myös suhteessa Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen kannalta optimaalinen tilanne olisi, että muilla valtioilla ei olisi ydinaseita ja Yhdysvallat jatkaisivat niiden kehittämistä. Tässä tilanteessa se voisi tehdä mitä haluaa, missä päin maailmaa se haluaa. (Waltz 2013b, 107.) Nykytilanteessa ydinaseet siis pitävät Yhdysvaltoja menemästä sotaan. Kenties se olisi jo liittynyt Ukrainan sotaan Venäjää vastaan, mikäli Venäjä ei ydinaseita omistaisi. Mahdollisesti se voisi käydä muutakin kuin vain kauppasotaa Kiinan kanssa. Mutta erityisesti pienten valtioiden kohdalla ydinaseiden rooli korostuu. On epätodennäköistä, että Pohjois-Korea tai Iran pystyisi estämään Yhdysvaltojen hyökkäystä ilman ydinaseita, jos Yhdysvallat itse hyökkäykseen olisi taipuvainen.

Tutkimuskysymyksessäni kysyin, millainen Yhdysvaltain suhteen tulisi olla Iraniin maksimoidakseen rauhan Lähi-idässä. Lähi-idässä on jo suhteellisen rauhallista kansainvälisellä tasolla. Israelin ja Palestiinan välistä konfliktia Yhdysvallat tuskin menee ratkaisemaan, eikä sillä humanitaarisia syitä lukuun ottamatta ole syytä puuttua Iranin sisäisiin mielenosoituksiinkaan. Vastaus Waltzin neorealistisen teorian kannalta vaikuttaa olevan selkeä, vaikkakin kenties lattea: Yhdysvaltojen ei oikeastaan tulisi välittää Iranin ydinasepolitiikasta. On ymmärrettävää, että Iran saattaa haluta Waltzin termein ”vakaan pelotteen” ”epävakaan puolustuksen” sijaan (Waltz 2013b, 109).

Itse asiassa rauhan maksimoimiseksi ja potentiaalisen ydintuhon minimoimiseksi Yhdysvaltojen kannattaisi Waltzin mukaan pienentää omia ja optimaalisesti myös Venäjän äärimmäisen laajoja ydinasearsenaaleja, sekä poistaa ydinaseet äärimmäisestä laukaisuvalmiudesta (Waltz 2013b, 108). Lisäksi, vaikka se kuulostaakin Waltzin teorian ulkopuolella oudolta, ydinpuolustusjärjestelmien hylkääminen auttaisi kumpaankin päämäärään (Waltz 2013b, 108). Kuten teoriaosiossa todettiin, pelotteen tuoma hyöty perustuu varmuuteen ydinaseiden tuhoisuudesta, ja sikäli puolustusjärjestelmän olemassaolo saa puolustavaa valtiota vastustavat valtiot hankkimaan lisää ydinaseita puolustusjärjestelmän voittaakseen. Joka tapauksessa pääpainon tulisi Waltzin mukaan olla suurten ja vahvojen valtioiden ydinasearsenaalien rajoittamisessa enemmän kuin uusien, tyypillisesti pienten ja turvallisuutta hakevien valtioiden pienissä arsenaaleissa (Waltz 2013b, 111).

Olettaen, että Yhdysvallat käyttäytyisi Waltzin neorealistisen teorian normatiivisten oletusten mukaan ja pyrkisi maksimoimaan turvallisuutensa ja samalla maailman turvallisuuden lähinnä ydinaseiden tuoman pelotteen kautta, olisi tällainen ratkaisu mahdollinen. Yhdysvallat on kuitenkin jo saavuttanut turvallisuuden, joten sillä on mahdollisuus tavoitella enemmän. Muun muassa taloudellisten ja ideologisten intressien ajaminen globaalilla tasolla on ollut ja on yhä Yhdysvaltoja konflikteihin ajava tekijä, eikä tilanne todennäköisesti tule muuttumaan hetkessä. Vaikka Lähi-idän turvallisuudelle optimaalista olisi Waltzin teorian puitteissa antaa Iranin hankkia ydinpelote, ei tällainen turvallisuus välttämättä palvele Yhdysvaltain omaa etua.

6.2 Olisiko Iranin turvallisuudelle enemmän hyötyä sopimuksissa pysymisestä?

Koska Yhdysvallat on luvannut estää Irania hankkimasta ydinasetta sekä koska Yhdysvallat voi kokea omaksi edukseen mennä sotaan Iranin kanssa ydinaseen hankkimisen estääkseen, on ydinarsenaalin hankkiminen vähintäänkin riskialtis prosessi Iranin kannalta. Siksi pohdin seuraavaksi, mitä vaihtoehtoja Iranilla on turvallisuutensa takaamiseksi, sekä missä määrin ne takaavat turvallisuuden. Analysoin vaihtoehtoja kahden akselin, ydinase-sopimuksissa pysymisen ja ydinaseiden kehittämisen, kautta. Vaikkakin tämä lähestymistapa on melko kärjistetty, se antaa neljä selkeää perusvaihtoehtoa.

Käydäkseni järjestelmällisesti vaihtoehdot läpi, mainittakoon ensiksi kenties epätodennäköisin niistä: Iran voisi halutessaan olla hankkimatta ydinasetta ja poistua kansainvälisistä ydinpurkusopimuksista. Tässä tapauksessa Iranin turvallisuus perustuisi joko uskottaville lupauksille olla rakentamatta ydinasetta sopimuksien ulkopuolella olemisesta huolimatta tai uskottavalle väitteelle ydinaseiden omistamisesta ilman sellaisen todellista hallussapitoa. Lupausta tuskin täysin uskottaisiin, sillä ilman aiemmin havaittua yhteistyöhalukkuutta Iranin sanoilla ei ole runsaasti painoa. Väite taas olisi käytännössä retorinen ydinpelote, jonka toimivuudesta ei ole takeita. Tällaisessa tilanteessa loogisempaa olisikin hankkia ydinase ja tehdä pelotteesta todellinen, etenkin koska Iranilla on kyky todellisenkin ase rakentaa.

Tästä pääsemmekin loogisesti toiseen vaihtoehtoon. Iran poistuu ydinaseiden purku- ja sulkusopimuksista ja rakentaa ydinaseen. Sanktiot Irania kohtaan epäilemättä jatkuisivat tässä tilanteessa, mutta ainakin Iranilla olisi ydinpelote, joka kaiken edellä pohditun nojalla takaa melko vakaan turvallisuuden sotilaallisia uhkia kohtaan kansainvälisellä tasolla. Suurin uhka Iraniin kohdistuisikin itse asiassa ydinaseiden kehittämissä vaiheissa, jolloin sen kimppuun saatettaisiin hyökätä samasta syystä kuin Irakiin vuonna 2003. Vähintäänkin Israel on uhannut hyökkäävänsä Iranin ydinlaitoksiin, mikäli Iran pyrkisi kehittämään ydinaseen (Hafezi 2022). Tässä tapauksessa Iran tuskin pystyisi puolustautumaan ilman ydinaseita, ainakin mikäli hyökkäävänä tahona olisi Yhdysvallat eikä Iranin tueksi tulisi muita suurvaltoja. Ydinaseiden hankkimisessa on historiallisin todistein konkreettisia turvallisuusriskejä, joskin lähinnä niitä hankkivalle valtiolle itselleen.

Mikäli hyökkäystä ei kuitenkaan tapahtuisi, olisi tämä vaihtoehto ilmeisen turvallisuutta tuova. Taloudellisia seurauksia ja niiden turvallisuuspoliittista vaikutusta Waltzin ydinaseteoriat ei varsinaisesti käsittele, joten mikäli Iran onnistuu pysyttelemään suhteellisen vakaana sisäpoliittisesti, on sen valtiollinen turvallisuus taattu.

Kolmas vaihtoehto olisi täysin päinvastainen kuin edellinen: Iran noudattaa jatkossakin purku- ja sulkusopimuksia, antaen todisteet ydinohjelman jatkamisesta sopimuksen puitteissa ja muutenkin pyrkii mahdollisimman läpinäkyvään yhteistyöhön. Tämä todennäköisesti riittäisi EU:lle ja presidentti Bidenin hallinnolle, tuoden potentiaalisesti myös Yhdysvallat takaisin JCPOA:in sisälle. Tässä hypoteettisessa tilanteessa Iran siis luottaisi turvallisuutensa olevan taattu sen yhteistyöhalukkuuden ansiosta. Olettaen, että tilanne jatkuu rauhallisena, eikä kenenkään intresseissä ole hyökätä Iraniin, tämä olisi tietenkin paras vaihtoehto turvallisuuden kannalta. On kuitenkin kaksi olennaista tekijää, jotka voivat vaarantaa rauhallisen **status quon**. Ensimmäistä niistä, Israelia, on tässä tutkielmassa jo useaan otteeseen käsitelty. Iran on todennut Israelin olevan uhka itselleen, eikä täysin syyttää, kuten edellä olen osoittanut. Ydinaseistettuna valtiona Israelin itsensä keskeisten intressien kimppuun ei voi hyökätä, mutta se itse voi tehdä sotilaallisia operatioita muissa Lähi-idän maissa. Tätä erikoista tilannetta vahvistaa Israelin asema Yhdysvaltain suojattina. Yhdysvallat onkin toinen rauhan mahdolliseen rikkoutumiseen vaikuttava tekijä. Tämänhetkisen hallinnon alla Iranin kanssa on pyritty olemaan sovittelevia, mutta tämä ei välttämättä ole tilanne tulevaisuudessa. Huoleni kohdistuvat Yhdysvaltain republikaanipuolueeseen, jonka kannattajista suurin osa vastusti JCPOA:iä (Meckler & Peterson 2015). Lisäksi republikaanien vuoden 2016 presidentinvaalien ehdokkaista moni osoitti olevansa joko epärationaalisen huolissaan Iranista tai jopa valmis pommittamaan Irania (Weiss 2015; Maloy 2015). Republikaaneja edustava presidentti Trump veti Yhdysvallat pois JCPOA:ista. On vaikeaa arvioida, miten tulevaisuudessa Yhdysvaltain poliittinen linjaus Iranin suhteen muuttuu, mutta kaikilla amerikkalaisilla ei ole luottamusta kansainvälisiin sopimuksiin. Siten luottamusta on kummallista vaatia Iraniltakaan.

Viimeinen käsittelemäni vaihtoehto on luonnostaan ristiriitainen, mutta samalla Iranin oman turvallisuuden kannalta mahdollisesti paras käsittelemistäni. Kyseessä on vaihtoehto, jossa Iran pysyttelee mukana sopimuksissa, mutta samalla rakentaa ydinaseen. Sanktiot varmasti jatkuisivat tässäkin tapauksessa, mutta ne olisivat todennäköises-

ti lievempiä tai astuisivat voimaan myöhemmin kuin ydinaseiden avoimen kehittämisen vaihtoehdossa. Lisäksi mikäli Iran onnistuisi kehittämään ydinaseen sopimuksen sisällä salaa, olisi sillä paitsi sopimuksen tuomat sanktioiden lievennykset, myös potentiaalinen ydinpelote tilanteen muuttuessa. Vaikkakin tämä vaihtoehto on kyyninen ja melko negatiivinen ydinasesopimusten kannalta, se olisi kenties Iranille itselleen monipuolisin vaihtoehto turvallisuutensa takaamiseksi. Pitkällä aikavälillä taloudelliset sanktiot saattaisivat kuitenkin olla yhtä negatiivinen tekijä kuin ydinasepolitiikan avoimessakin toteuttamisessa.

Itse asiassa Iran toteuttaa tätä ristiriitaista politiikkaa lievemässä muodossa, kuten tässä tutkimuksessa olen osoittanut. Iran ei välttämättä kehitä valmista ydinasetta – se vain säilyttää itsellään mahdollisuuden ja valmiuden tehdä niin tarpeen vaatiessa. Rikkomalla sopimuksia vain hieman se saattaa onnistua välttämään rankimmat sanktiot ja saamaan ydinaseiden kehitykseen tarvittavat materiaalit. Samalla Iran tarjoaa neuvottelumahdollisuutta – mikäli Israel olisi valmis ydinaseettomuuteen, ei Iran ilmeisesti koe tarvetta omillekaan ydinaseilleen. Näen tosin, että vaikka ydinaseeton alue Lähi-itään perustettaisiinkin, pitäisivät sekä Iran että Israel itsellään valmiuden kehittää ydinase jälleen suuren konfliktin uhatessa, kuten niiden olisi realistisen teorian kannalta järkevää tehdäkin.

Iranin toimissa on nähdäkseni nimenomaan Waltzin teorialle tyypillinen defensiivinen realistinen suhtautuminen turvallisuuteen – turvallisuutta ei pyritä saavuttamaan tuhoamalla vastustajat, vaan pikemminkin takaamalla jatkuva rauha. Ydinaseet olivat tähän Waltzin pomminvarma ratkaisu, eikä Iran siitä täysin kieltäydy. Teorioiden avulla voidaan kuitenkin ennustaa lopulta vain suhteellisen vähän, minkä ymmärtää Iranin. Ei ole varmuutta, että ydinaseet toisivat Lähi-itään rauhaa, edes kaikkien edellä mainittujen argumenttien nojalla. Siksi Iran näyttää pyrkivän ensiksi käymään läpi diplomaattiset vaihtoehdot, pitäen ydinasehankinnan potentiaalisena valttikorttina ja neuvottelujen kannustimena. Se toivoo todennäköisesti yhtä paljon kuin kansainvälinen yhteisökin, ettei ydinaseille tule tarvetta, mutta on tarpeeksi realistinen tietääkseen mahdollisuuden ydinpelotteen tarpeelle olevan aina läsnä.

Lähteet:

- Berenson, Tessa. 2018. "President Trump Pulls U.S. Out of 'Defective' Iran Nuclear Deal." *Time*, 8.5.2018. Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://time.com/5269746/donald-trump-iran-nuclear-deal-macron/>.
- Chomsky, Noam. 2017. *Who Rules the World?*. 3. painos. Penguin Books.
- Erästö, Tytti. 2016. "Alueellisen ydinaseriisunnan merkitys kansainväliselle ydinaseriisunalle: analyysi Lähi-idän joukkotuhoaseeton vyöhykettä koskevasta diskurssista." *Kosmopolis* 46 (1): 8–26. <https://urn-fi.ezproxy.jyu.fi/URN:NBN:fi:ELE-1780965>.
- Hafezi, Parisa. 2022. "Khamenei adviser says Tehran 'capable of building nuclear bomb,' Al Jazeera reports." *Reuters*, 17.7.2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.reuters.com/world/middle-east/khamenei-adviser-says-tehran-capable-building-nuclear-bomb-al-jazeera-2022-07-17/>.
- "H. E. Mr. Majid Takht Ravanchi, Ambassador and Permanent Representative of the Islamic Republic of Iran to the United Nations At the Tenth NPT Review Conference." 2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta https://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/npt/revcon2022/statements/3Aug_Iran.pdf.
- IAEA. 2020. "Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015)." Julkaistu 19.11.2020. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.iaea.org/sites/default/files/20/11/gov2020-51.pdf>.
- IAEA. 2022a. "Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015)." Julkaistu 14.9.2022. Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.iaea.org/sites/default/files/22/09/govinf2022-14.pdf>.
- IAEA. 2022b. "NPT Safeguards Agreement with the Islamic Republic of Iran." Julkaistu 14.9.2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.iaea.org/sites/default/files/22/09/govinf2022-19.pdf>.
- IAEA. 2022c. "Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015)." Julkaistu 14.9.2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.iaea.org/sites/default/files/22/09/govinf2022-19.pdf>.
- IAEA. 2022d. "NPT Safeguards Agreement with the Islamic Republic of Iran." Julkaistu 15.9.2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.iaea.org/sites/default/files/22/09/gov2022-42.pdf>.
- ICAN. "Iran." Luettu 17.11.2022. <https://www.icanw.org/iran>.
- "Joint Comprehensive Plan of Action." 2015. www.eas.europa.eu, 14.7.2015. Luettu 16.11.2022. https://www.eas.europa.eu/archives/docs/statements-eas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf.

- Krieger, Zanvyl & Roth, Ariel Ilan. 2007. "Nuclear Weapons in Neo-Realist Theory." *International Studies Review* 9 (3): 369–384. <https://www.jstor.org/stable/4621831>.
- Maloy, Simon. 2015. "Scott Walker's deranged hawkishness: He's ready to bomb Iran during his inauguration speech." *Salon*, 20.7.2015. Noudettu 19. marraskuuta 2022 osoitteesta https://www.salon.com/2015/07/20/scott_walkers_deranged_hawkishness_hes_ready_to_bomb_iran_during_his_inauguration_speech/.
- Meckler, Laura & Peterson, Kristina. 2015. "U.S. Public Split on Iran Nuclear Deal – WSJ/NPC Poll." *The Wall Street Journal*, 4.8.2015. Noudettu 19. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.wsj.com/articles/BL-WB-57089>.
- MIT News. 1992. "Three Propositions for a New Era Nuclear Policy." *Massachusetts Institute of Technology*, 3.6.1992. Noudettu 19. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://news.mit.edu/1992/propositions-0603>.
- Mohammed, Arshad. 2022. "Biden says he would use force as 'last resort' to keep Iran from nuclear weapons". *Reuters*, 14.7.2022. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.reuters.com/world/middle-east/biden-says-he-would-use-force-last-resort-keep-iran-nuclear-weapons-2022-07-13/>.
- Morgenthau, Hans J. 1967. "Common Sense and Theories of International Relations." *Journal of International Affairs*, 21 (2): 207–214. <https://www.jstor.org/stable/24370060>.
- National Intelligence Council. 2007. "Iran: Nuclear Intentions and Capabilities." Noudettu 23. marraskuuta osoitteesta https://www.dni.gov/files/documents/Newsroom/Reports%20and%20Pubs/20071203_release.pdf.
- NTI.org. 2022. "Israel: Country Spotlight." Viimeksi päivitetty 26.1.2022. Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.nti.org/countries/israel/>.
- Sagan, Scott D. ja Waltz, Kenneth N. 2013. "Preface." Teoksessa *The Spread of Nuclear Weapons: An Enduring Debate*, 3. painos, toimittajat Scott D. Sagan ja Kenneth N. Waltz, ix–xi. New York: W.W. Norton & Company.
- Snyder, Glenn H. 2002. "Mearsheimer's World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay." *International Security*, 27 (1), 149–173. <https://www.jstor.org/stable/3092155>.
- "Statement by H.E. Mohammad Javad Zarif Minister for Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran At the High-Level Plenary Meeting of the United Nations General Assembly to Promote the International Day for the Total Elimination of Nuclear Weapons." 2017. Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <http://statements.unmeetings.org/media2/16152035/iran.pdf>.
- "Statement by H.E. Mr. Manouchehr Mottaki Minister for Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran before The Conference of Disarmament." 2007. Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://web.archive.org/web/20120320101046/http://missions.itu.int/~missiran/sts2007/07031301CD.htm>.

- United Nations (a). "Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)." Noudettu 16. marraskuuta osoitteesta <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/>.
- United Nations (b). "Treaty of Non-Proliferation of Nuclear Weapons." Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://treaties.unoda.org/t/npt>.
- United Nations (c). "Treaty on the prohibition of nuclear weapons." Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/tpnw/>.
- United Nations (d). "Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons." Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://treaties.unoda.org/t/tpnw>.
- United Nations (e). "Democratic People's Republic of Korea: Accession to Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)." Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://treaties.unoda.org/a/npt/democraticpeoplesrepublicofkorea/ACC/moscow>.
- UNRCPD. 2022a. "Conventional Weapons." Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://unrcpd.org/conventional-weapons/>.
- UNRCPD. 2022b. "Weapons of Mass Destruction." Noudettu 17. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://unrcpd.org/wmd/>.
- Waltz, Kenneth N. 1988. "The Origins of War in Neorealist Theory." *The Journal of Interdisciplinary History*, 18 (4), 615–628. <https://www.jstor.org/stable/204817>.
- Waltz, Kenneth N. 1990. "Realist Thought and Neorealist Theory." *Journal of International Affairs*, 44 (1), 21–37. <https://www.jstor.org/stable/24357222>.
- Waltz, Kenneth N. 2013a. "More May Be Better." Teoksessa *The Spread of Nuclear Weapons: An Enduring Debate*, toimittajat Scott D. Sagan ja Kenneth N. Waltz, 3–40. New York: W.W. Norton & Company.
- Waltz, Kenneth N. 2013b. "Waltz Responds to Sagan." Teoksessa *The Spread of Nuclear Weapons: An Enduring Debate*, toimittajat Scott D. Sagan ja Kenneth N. Waltz, 82–111. New York: W.W. Norton & Company.
- Waltz, Kenneth N. ja Rapp-Hooper, Mira. 2013. "The Reasons Not to Worry." Teoksessa *The Spread of Nuclear Weapons: An Enduring Debate*, 3. painos, toimittajat Scott D. Sagan ja Kenneth N. Waltz, luvussa "Iraq, North Korea and Iran," 175–214. New York: W.W. Norton & Company.
- Weiss, Philip. 2015. "Cruz says Iran could set off Electro Magnetic Pulse over east coast, killing 10s of millions." *Mondoweiss*, 29.7.2015. Noudettu 19. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://mondoweiss.net/2015/07/threatens-resulting-genocide/>.
- World Population Review. 2022. "Population of Cities in Iran 2022." Noudettu 16. marraskuuta 2022 osoitteesta <https://worldpopulationreview.com/countries/cities/iran>.